

VOX

Auf wiedersehen? Waarom de Duitsers vertrekken



INHOUD

P.14 / EEN BAAN IN DUITSLAND /

De meeste Duitsers gaan terug als ze in Nijmegen hun diploma hebben behaald. En dan? Drie alumni vertellen over hun baan in de heimat.

P.18 / RESPECT VOOR WETENSCHAP /

Wetenschap staat in hoog aanzien in Duitsland. Dat klinkt als een idylle, maar het academisch onderwijs heeft dan weer een slechtere naam.

P.24 / VRIJWILLIGE BRANDWEERMAN /

Politicooloog Maurits Meijers zit bij de vrijwillige brandweer in Wyler. Zo leert hij mensen kennen buiten zijn eigen bubbel.

P.26 / WAT IS EEN DUITSER? /

'De Nederlander bestaat niet', zei koningin Máxima ooit. Bestaat de Duitser wel?

P.14



Sommer in Köln



P.6

WAAROM DE DUITSCERS VERTREKKEN

Duitsers vormden lange tijd de grootste groep internationale studenten aan de Radboud Universiteit. Maar ze komen niet langer massaal deze kant op. Met name bij de studie psychologie klinkt weer steeds vaker het Nederlands.

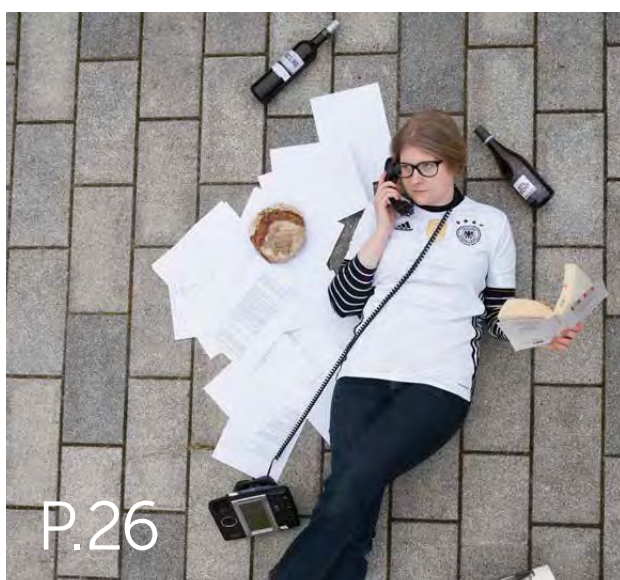
P.18



P.22



P.26



FOTOSERIE OVER GRENZELOZE LIEFDE

'Ik vind die slappe Nederlandse boterhammen uit de supermarkt niks'

P.12, P. 22 EN P. 38



P.30 / HUMOR EN DE NAZIGRAP / Lachen om Adolf Hitler, kan dat? Onderzoeker Yvonne Delhey bestudeerde persiflages van de Führer.

P.34 / WAAROM GRENSHOPPEN LOONT / Nederlanders, ook in de grensregio, zijn erg gericht op Nederland. Terwijl het veel voordelen heeft om grenshopper te worden.

P.40 / TAAL ZOEKT GEBRUIKERS / Steeds minder scholieren en studenten kiezen voor het vak Duits. Komt dit nog goed?

P.44 / OP PAD / Zes tips voor een dagje uit in Duitsland.

P.30



-WIR WOLLEN UNSERE FAHRRÄDER ZURÜCK
-RAUS, GEGEN DIE WAND
-DON'T MENTION THE WAR
-WIEDERGÜTMACHUNGS-SCHNITZEL
-AUFMACHEN!
-ZU BEFEHL



P.40

@voxweb.nl

www.facebook.com/voxweb.nl

@voxnieuws

VOORAF WIEDERSEHEN

Toen ik in 2017 bij Vox begon, was ik de enige Duitse in het team. Inmiddels is het aantal Duitsers op de redactie verdubbeld. Mijn collega en ik vormen nu de grootste internationale groep in het Vox-kantoor.

Heel representatief, want op de Nijmeegse campus vormen Duitse studenten eveneens de grootste minderheid. Maar er is iets aan het veranderen: dit collegejaar daalde de instroom van eerstejaars met 36 procent. Het lijkt erop dat we de Duitse wet daar de schuld van kunnen geven: voor psychologiestudenten is het niet meer zo aantrekkelijk om de grens over te steken, omdat ze niet weten of ze met een Nederlandse bachelor wel hun gewenste vervolgopleiding kunnen doen (zie p.6).

Maar het kan toch niet zo zijn dat grensstad Nijmegen zijn Duitsers zomaar laat lopen? Zonder ons geen Birkenstocks! Zonder ons geen zuurdesembrood! Of wacht, zijn die twee dingen wel echt Duits?

In deze Vox gaan we op zoek naar verschillen en overeenkomsten tussen Nederlanders en Duitsers. Het is geen uitzwaainummer, maar eerder een uitnodiging om terug te komen. Tenminste, als de Duitsers beloven de fietsen van de Hollanders dit keer met rust te laten (mijn Nederlandse collega's hebben me geleerd dat dit humor is, zie p.30).

Antonia Leise, redacteur Vox



Miljoenentekort voor superlab van HFML-FELIX

Het prestigieuze magneten- en laserlab HFML-FELIX verkeert in financieel zwaar weer. Twee langjarige financieringscontracten liepen recentelijk af en onderhandelingen over het vervolg lopen vooralsnog op niets uit. Het gaat om een miljoenentekort, maar de exacte bedragen maakt de universiteit niet bekend.

Sinds de oprichting van magnetenlab HFML in 2003, dat in 2019 werd samengevoegd met laserlab FELIX, droegen de Radboud Universiteit en wetenschapsfinancier NWO jarenlang elk ongeveer de helft bij. Decaan Sijbrand de Jong van de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica (FNWI) hoopt dat er dit kalenderjaar nog een oplossing wordt gevonden. Want het Nijmeegse magneten- en laserlab is onmisbaar voor fundamenteel onderzoek, vinden ook Nobelprijswinnaar Konstantin Novoselov en voormalig HFML-directeur Jan Kees Maan. Laatstgenoemde roept op tot een structurele, jaarlijkse financiering van HFML-FELIX. Kamerlid Lisa Westerveld heeft in maart schriftelijke Kamervragen over de kwestie ingediend bij onderwijsminister Robbert Dijkgraaf.



Schurft gaat rond

Schurft gaat momenteel rond in studentenkringen. Omdat de ziekte lijkt op andere huidaandoeningen, is die voor huisartsen vaak lastig te diagnosticeren. "Mijn huisarts dacht dat de uitslag op mijn billen en benen kwam door mijn onderbroeken, uiteindelijk bleek het schurft te zijn", vertelt een student. Ook zijn er veel onduidelijkheden over de aanpak. Dermatoloog Rinke Borgonjen van de Mauritskliniek in Nijmegen zag het aantal schurftgevallen flink stijgen. Student Eefje Janssen had zelf tien maanden last van de huidaandoening. Om anderen te helpen, schreef ze haar ervaringen op in een 'schurftplan', dat nu gretig wordt gedeeld in Nijmegen.



ÉÉN JAAR NA DE INVAL

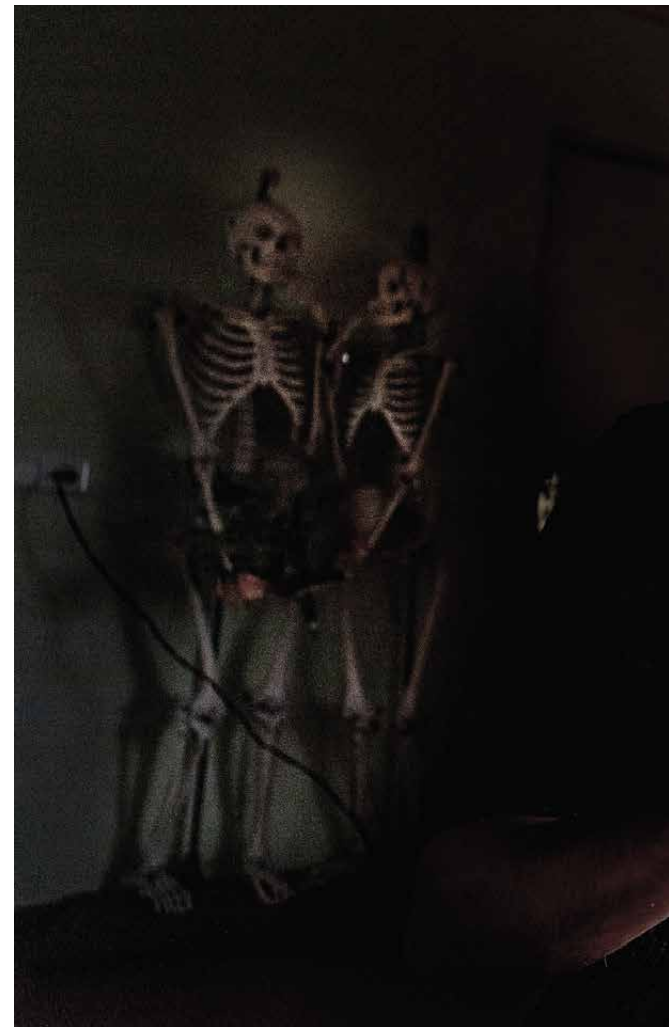
Op 24 februari was het één jaar geleden dat **Rusland buurland Oekraïne binnenviel**. In een serie artikelen op Vox komen studenten en medewerkers aan het woord voor wie de oorlog onderdeel is geworden van hun leven. Lees alle verhalen in deze serie via de QR-code:



HET GETAL

25 
MILJOEN
LITER WATER

Dat is de hoeveelheid water die tijdens een experiment in februari over **de dijk bij Wijchen** werd gestort. Ecologen deden daar onderzoek naar de sterkte van de dijk. Waarom precies daar? Omdat de dijk bij Wijchen heel bloemrijk is. De wetenschappers verwachten dat de dijk daarvoor steviger is. En het is ook nog eens goed voor de biodiversiteit. Bekijk de video:



WAARVAN AKTE

'Het wordt hoog tijd dat studenten **brandveiligheid** serieus gaan nemen. Dit is zeker geen studentje pesten van ons, het gaat hier om de veiligheid van de bewoners zelf.'

Kees Stunnenberg, directeur-bestuurder van studentenhuysvester SSH&, is helemaal klaar met rondslingerende spullen op de gangen van studentencolplex Hoogevelde. De bewoners kregen onlangs een laatste waarschuwing voordat de spullen rechtstreeks in de klike belanden. De brandweer waarschuwt al langer dat vluchtwegen voor de veiligheid vrij moeten zijn.



IN BEELD

MET SKELETTEN NAAR HET EK Lucas Boer, conservator van het anatomisch museum in het Radboudumc, maakt de beste dieren-skeletten van Nederland. Hij won er al diverse prijzen mee. Half februari deed hij mee aan het Europees Kampioenschap voor taxidermisten in Salzburg, Oostenrijk. Vox volgde hem tijdens de wedstrijd waar hij en zijn twee skeletten van raven die met elkaar in gevecht zijn, uiteindelijk *nét niet* de besten van Europa werden.

IN HET NIEUWS

KORT

De basisbeurs komt terug

Volgend collegejaar is het eindelijk zóver: de basisbeurs keert terug. De zogenoemde pechstudenten van het leenstelsel krijgen een kleine tegemoetkoming voor de beurs die ze zijn misgelopen. Eind goed, al goed? Nou, nee. De oppositie in de Tweede Kamer is niet te spreken over de hoogte van de compensatie. Studenten die vier jaar basisbeurs mis zijn gegaan, krijgen zo'n 1400 euro. Veel te weinig, vinden veel politici, al stemden ze wel in met het wetsvoorstel.

Geen vaste werkplek

Medewerkers van de Radboud Universiteit willen het liefst een vaste werkplek op de campus, al dan niet gedeeld met collega's. Dat blijkt uit een enquête van de Ondernemingsraad. In het Campusplan, waarin het college van bestuur zijn visie op de campus

van 2030 presenteert, staat daarentegen dat medewerkers in de toekomst geen eigen, persoonlijke kamer meer zullen hebben. De Ondernemingsraad wil daar nu over in gesprek met het college.

Eén introfestival

De introductie sluit komende zomer af met een eendaags festival tussen de bomen van Park Brakkenstein. In tegenstelling tot voorgaande jaren zijn dan alle ruim vierduizend eerstejaarsstudenten weer op dezelfde dag welkom voor het feest. Vorige jaren kon dat niet door (angst voor) corona.



Athena onder vuur

Athena Studies ligt onder vuur. Verschillende universiteiten hebben een klacht ingediend tegen het commerciële bedrijf dat handelt in samenvattingen en voorbereidingen op tentamens. Aan de Radboud Universiteit is Athena al langer controversieel. Dat is zo ver opgelopen dat studievereniging SPiN (psychologie) geld aangeboden kreeg door de universiteit om de samenwerking met het bedrijf te stoppen. Zonder resultaat: SPiN heeft het aanbod naast zich neergelegd. De universiteit overweegt Athena aan te klagen.

Studystore stopt

Webwinkel Studystore stopt met zijn activiteiten, meldde moederbedrijf The Learning Network (TLN) eind februari. De boekenleverancier kampte al langer met problemen met het bezorgen van bestellingen: boeken kwamen niet op tijd of werden helemaal niet geleverd. Tien tot vijftien studieverenigingen van de Radboud Universiteit moeten per direct op zoek naar een andere boekenleverancier.





DUITSE STUDENTEN BLIJVEN WEG

Niemand op de Radboud Universiteit kijkt raar op als studenten Duits met elkaar praten: Duitsers vormen sinds jaar en dag de grootste internationale groep op de campus. Maar hun aantal neemt drastisch af. Wat is er aan de hand?

Tekst: Antonia Leise / Illustraties: JeRoen Murré



'WE ZITTEN ALLEMAAL IN DE WACHTKAMER'



GRIEKEN EN ITALIANEN

De Duitsers vormen nog altijd de grootste groep internationale nieuwkomers op de Radboud Universiteit. In 2022 startten er 157 Duitse studenten met hun studie in Nijmegen. Ze laten daarmee de Grieken (64 eerstejaarsstudenten), Roemenen (60 eerstejaarsstudenten) en Italianen (45 eerstejaarsstudenten) achter zich.

Studenten Ann-Kathrin Claßen, Natascha Köcher en Carina Meyer kwamen alle drie met een duidelijk doel voor ogen naar Nijmegen: met een bachelordiploma op zak terugkeren naar Duitsland, waar ze vandaan komen, en psychotherapeut worden.

Tot hun grote schrik staat dat plan op losse schroeven. Sinds 1 september 2020 moeten studenten die in Duitsland psychotherapeut willen worden namelijk een specifieke bachelor in psychotherapie of een psychologiebachelor met een uitgebreide klinische focus hebben afgerond. Het lijkt erop dat de bachelor die ze in Nijmegen volgen, daar niet aan voldoet. Of ze kunnen doorstromen naar een Duitse masteropleiding psychotherapie, is hoogst onzeker.

Zeker voor Duitse psychologiestudenten in hun tweede of derde studiejaar is dit een probleem. Zij waren al met hun studie gestart toen ze erachter kwamen dat ze met hun bachelor waarschijnlijk niet voldoen aan de eisen om in Duitsland te beginnen aan het traject om psychotherapeut te worden.

“Er is zoveel onzekerheid over onze toekomst”, zegt Meyer, die dit collegejaar haar bachelor hoopt af te ronden. “We zitten allemaal in de wachtkamer en weten niet wat er gaat gebeuren.” De student heeft al geprobeerd om over te stappen naar een studie in Keulen, maar vooralsnog zonder resultaat. Ze begint daarom ook andere opties af te wegen. “Psychotherapeut worden was mijn droom, maar ik oriënteer me nu ook op andere werkvelden.”

Ze is niet de enige. Een rondgang in het Maria Montessorigebouw leert dat een deel van de studenten zich probeert aan te melden voor een psychologiebachelor in Duitsland die wel garantie biedt op toelating tot de vervolgopleiding in

hun thuisland. Anderen overwegen een studie in een ander land of kiezen een andere opleiding.

En dan is er nog een deel dat hoopt op een wonder: dat een Nijmeegs bachelordiploma toch voldoende zal zijn voor toelating tot een Duitse master.

Woningmarkt

De onzekerheid over de implicaties van de nieuwe Duitse wet heeft meteen gevolgen voor de Nijmeegse campus. De instroom van eerstejaarsstudenten uit Duitsland is dit jaar met 36 procent gedaald. Het aantal eerstejaarsstudenten bij de opleiding psychologie daalde met 43 procent. Met andere woorden: Duitse studenten die psychotherapeut willen worden, denken blijkbaar wel twee keer na voordat ze voor de ‘Nijmeegse route’ kiezen.

Hoewel veel Duitsers nu niet meer voor Nijmegen kiezen, benadrukt Rob Holland, opleidingsdirecteur bij psychologie, dat het nog niet duidelijk is wat de gevolgen van de recente wetswijziging precies zullen zijn voor zowel Duitse als Nederlandse universiteiten. De nieuwe Duitse wet geeft daar geen eenduidig antwoord op.

Volgens Holland spelen er meer factoren mee bij de dalende instroom van internationale – en dus ook Duitse – studenten. Een belangrijke reden is volgens hem de nijpende woningmarkt. Voor internationale studenten is het, zonder sociaal netwerk in de stad, extra moeilijk om in Nijmegen een betaalbare kamer te bemachtigen. Dat doet af aan de aantrekkelijkheid van Nijmegen als bestemming, aldus Holland.

In Den Haag lijken veel politici het ondertussen niet erg te vinden als er minder studenten uit het buitenland in Nederland neerstrijken. Eerder dit jaar riepen onderwijsminister Robbert Dijkgraaf en de Tweede Kamer Nederlandse universiteiten op om voorlopig te stoppen met het actief werven van buitenlandse



'PSYCHOTHERAPEUT WORDEN WAS MIJN DROOM'



Klar kommen

Als Germaanse talen zijn Duits en Nederlands aan elkaar verwant, maar dat betekent niet dat alle Duitse woorden zomaar te vernederlandsen zijn. Omgekeerd geldt hetzelfde. Letterlijke vertalingen kunnen zelfs een regelrechte spraakverwarring opleveren. In zo'n geval voelen Duitsers en Nederlanders zich weleens *lost in translation*.

Schrik bijvoorbeeld niet als een Duitser zegt dat hij goed met jou kan klaarkomen. Mogelijk bedoelt hij of zij iets anders dan euh ... dat jullie het op lichamelijk vlak goed met elkaar kunnen vinden. *Mit einander klar kommen* betekent namelijk niet meer dan dat je het goed met elkaar kunt vinden.

Dat is een mooi voorbeeld van zogeheten valse vrienden of *falsche Freunde*: woorden die in het Nederlands én het Duits voorkomen en erg op elkaar lijken, maar een heel andere betekenis hebben. Zo betekent *bellen* in het Duits niet 'telefoneren', maar 'blaffen' en is *streiken* niet 'srijken', maar 'staken'.

studenten. Deze oproep was het resultaat van een ellenslang debat in de Tweede Kamer over de druk op de woningmarkt.

Werving

De Radboud Universiteit gaf gehoor aan de oproep van het ministerie en stopte haar internationale marketing- en wervingsactiviteiten. Een ontwikkeling waar rector Han van Krieken helemaal niet blij mee is. Hij verwacht dat het een tijdelijke maatregel betreft. "We zijn in afwachting van een nieuw internationaliseringsbeleid", zegt hij, "maar tot die tijd volgen we het advies van onze minister."

Van Krieken wijst erop dat het ministerie dit voorjaar met nieuwe richtlijnen voor het internationaliseringsbeleid komt. Hij hoopt dat de Radboud Universiteit daarna concrete plannen kan maken voor de toekomst.

Dat die richtlijnen van belang zijn, is evident. Toen Van Krieken in 2016 net was benoemd tot rector, zag in Nijmegen een Engelstalige track van de bachelor psychologie het levenslicht. Tegelijkertijd werd de numerus fixus afgeschaft. Met het Engelse programma hoopte de opleiding meer studenten aan te trekken. Het aantal aanmeldingen voor de psychologiebachelor schommelde al jaren tussen de 300 en 400, met in 2015 een dieptepunt van 288 eerstejaarsstudenten.

De combinatie van het starten van een Engels programma en het afschaffen van de numerus fixus had



CHRISTIAN BANONA KIANGALA (21, PSYCHOLOGIESTUDENT UIT NOORDRIJN-WESTFALEN)

'IK REAGEERDE OP HONDERDEN KAMERS'

"Ik wilde eigenlijk in Duitsland psychologie studeren, maar mijn *Grade Point Average* (GPA) was net niet goed genoeg. Via via hoorde ik over iemand die in Nederland had gestudeerd en dat daar niet naar het GPA wordt gekeken. Dus ben ik me gaan verdiepen in de mogelijkheden. Ik denk dat ik uiteindelijk voor de Radboud Universiteit heb gekozen vanwege het mooie Maria Montessorigebouw. De universiteit heeft een aantrekkelijke campus, in tegenstelling tot sommige universiteiten in Duitsland. En tot nu toe heb ik het erg naar mijn zin. Een van de dingen waar ik nog steeds niet aan gewend

ben, is de fietscultuur. Dat komt waarschijnlijk doordat ik in Kleef woon en op en neer reis naar Nijmegen. Sinds april heb ik gereageerd op honderden studentenkamers in Nijmegen, maar zonder succes. Of de kamer was al vergeben of ik hoorde helemaal niets. Voor nu vind ik het niet erg om in Kleef te wonen, maar soms is het lastig als je een keer een avondje met je vrienden in Nijmegen wilt stappen. Ik heb een cursus Nederlands gevolgd, omdat ik het belangrijk vind dat je de taal spreekt van het land waar je studeert, ook al woon je er niet."



grote gevolgen voor de opleiding. Wat volgde, was een explosie van aanmeldingen in 2016: 1800 psychologie-studenten klopten op de deur. Het betrof voorlopige aanmeldingen, maar de schrik zat er goed in. “Toen brak de hel los”, haalde docent Dennis Schutter eerder tegen Vox herinneringen op aan die tijd. Uiteindelijk werd de soep niet zo heet gegeten als zij werd opgediend: er begonnen ‘slechts’ 616 studenten aan het Nederlandse en Engelse taalige programma, maar dat aantal betekende wel dat de eerste weken hoorcollege moest worden gegeven in de toenmalige CineMec (nu Pathé) in Lent.

Carrière mogelijkheden

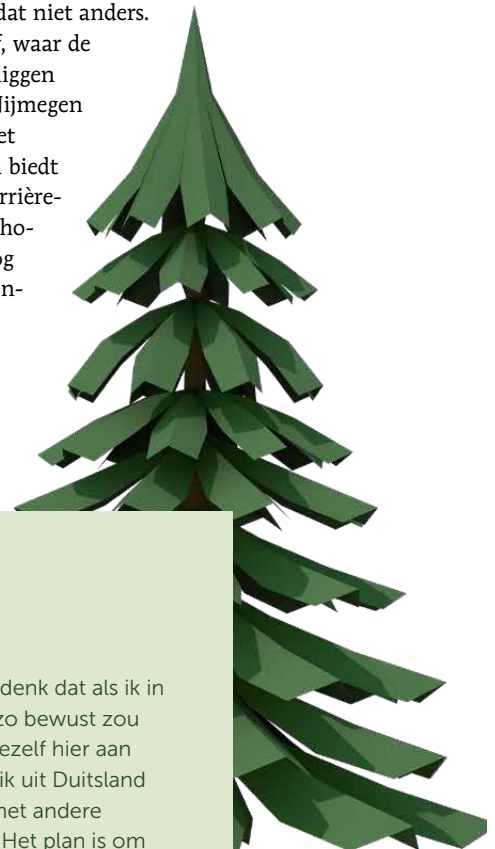
Met de start van de Engelstalige psychologietrack kwam er een kleine tsunami aan Duitse studenten naar Nijmegen. In 2016 waren dat er 375, ten opzichte van 202 studenten uit Nederland. Een jaar later, toen er weer een numerus fixus gold, begonnen 368 studenten aan de studie, waarvan iets minder dan de helft uit Duitsland. Nog een jaar later waren de Nederlandse studenten weer in de meerderheid. Die trend zette zich de afgelopen jaren door. In 2021 waren er 533 eerstejaars-psychologiestudenten: 325 Nederlandse en nog maar 152 Duitse.

Volgens Van Krieken is de Duitse gemeenschap in de loop der jaren ook veranderd. “Waar de Duitse studenten eerst vooral op elkaar gericht waren en een kleine enclave vormden, zijn ze nu veel meer internationaal georiën-

‘DUITSE STUDENTEN ZIJN NU MEER INTERNATIONAAL GEORIENTEERD’

teerd.” Volgens de rector komt dit doordat de studentenpopulatie als geheel veel internationaler en diverser is geworden. Binnen de bachelor psychologie kwamen ook steeds meer studenten uit andere landen.

Ook al zijn ze met minder, de Duitsers vormen nog altijd de grootste groep buitenlandse studenten aan de Radboud Universiteit. Bij psychologie is dat niet anders. Duitse steden zoals Kranenburg en Kleef, waar de woningmarkt minder onder druk staat, liggen immers op een steenworp afstand van Nijmegen (respectievelijk 25 of 40 minuten met het openbaar vervoer). Volgens Rob Holland biedt psychologie bovendien genoeg andere carrièremogelijkheden, buiten een baan als psychotherapeut. “We hechten in Nijmegen nog steeds heel veel waarde aan Duitse studenten.” *



THOMAS SCHLIENZ (22, STUDENT COMPARATIVE EUROPEAN HISTORY UIT BEIEREN)

‘IK ZEG METEEN DAT IK UIT DUITSLAND KOM’

“Voordat ik in 2020 voor mijn studie naar Nederland verhuisde, was ik er pas één keer geweest. Dat was in 2016. Ik kon toen nog niet vermoeden dat ik in Nederland zou gaan studeren en wonen. Ik heb er altijd van gedroomd om in het buitenland te studeren, maar ik wist dat ik de studiekosten in Engeland nooit zou kunnen betalen. Daarom ben ik op zoek gegaan naar andere Engelstalige geschiedenisopleidingen en zo kwam ik uiteindelijk uit bij de bachelor Comparative European History van de Radboud Universiteit. Studeren in het buitenland heeft zonder twijfel een

impact op mijn nationale identiteit. Ik denk dat als ik in Berlijn was gaan studeren, ik me niet zo bewust zou zijn van mijn Duits-zijn. Wanneer ik mezelf hier aan iemand voorstel, vertel ik meteen dat ik uit Duitsland kom. Ook voel ik een sterke binding met andere Duitsers die in het buitenland wonen. Het plan is om na mijn afstuderen terug te keren naar Duitsland, omdat ik daar makkelijker een baan kan vinden en het allemaal vertrouwd is. Ik denk dat je soms ergens anders moet gaan wonen, studeren of werken om echt te kunnen waarderen waar je vandaan komt.”



'Nederlanders likken hun mes af'





RELAX.



liefde zonder grenzen



Tekst: Simone Vlug / Foto: Duncan de Fey

JOKE REUVERS (25, STUDENT POLITICOLOGIE)
EN CHRISTIAAN ROEST (32, EIGENAAR BHALU)

Joke is Duits, Christiaan Nederlands. Ze hebben nu anderhalf jaar een relatie en leerden elkaar vloeiend hun talen.

Christiaan en Joke ontmoetten elkaar op het terras van restaurant Bhalu in de Nijmeegse binnenstad. Joke: "Ik bestelde in gebroken Nederlands een cappuccino. Christiaan antwoordde in heel slecht Duits dat we ook wel Duits konden praten." Er sprong een vonk over en de twee kregen een relatie. "Vanaf dat moment oefenden we elkaars taal. We deden om en om een dagje Duits en een dagje Nederlands."

Anderhalf jaar verder spreken beiden vloeiend Duits én Nederlands. Hun verschillende nationaliteiten zijn geen punt. Hoogstens biedt het "net een beetje meer uitdaging", aldus Christiaan. "Maar dat past wel bij me." Hij ziet vooral voordelen. "Ik vind de natuur in Duitsland erg mooi. Ook is kerst met Jokes familie heel gezellig." Joke: "Ik vind het vooral leuk om een Nederlander te daten. Ik zeg dat ook altijd als ik het met andere mensen over onze relatie heb."

Zijn er dan helemaal geen culturele verschillen? O, jawel. "Wat ik écht gek vind, is dat ik allemaal felicitaties ontvang op Christiaans verjaardag", zegt Joke. Nog absurder: "Nederlanders likken hun mes af. Als ik iemand dat zie doen, durf ik te wedden dat het een Nederlander is." Maar het beeld van de directe Hollander valt reuze mee, vindt Joke. "Eigenlijk ben ik de directe in onze relatie. Christiaan had een keer een nieuwe broek gekocht en toen zei ik: 'Nou, die is lelijk.' Daar moest hij tien minuten van bijkomen." Christiaan: "Ik vind dat we geen van beiden voldoen aan het stereotype van de Nederlander of Duitser. Ik identificeer Joke eigenlijk helemaal niet als Duits." ✨



TERUG NAAR DE HEIMAT

met een Nederlands diploma op zak

Waar blijven al die Duitse studenten zodra ze in Nijmegen hun diploma hebben behaald? Vox sprak drie terugkeer-Duitsers. 'De Nederlandse academische wereld staat veel meer open voor nieuwe oplossingen en ideeën.'

Tekst: Isabelle Geoffroy en Mirell Leskov

Na een studie aan de Radboud Universiteit keerde Ben Breuer (28) terug naar Duitsland. Hij bracht niet alleen een bachelor- en masterdiploma psychologie mee naar huis, maar ook nieuwe herinneringen, vriendschappen én een nieuwe taal. Breuer vond het geen makkelijke beslissing om Nijmegen achter zich te laten, toen hij vijf jaar geleden afstudeerde. "Het plan was altijd om na mijn studie weer naar Duitsland te gaan, maar ik had een geweldige tijd in Nijmegen. Soms denk ik er nog over om terug te gaan."

Leonie Barth (36) kwam, evenals Breuer, in 2014 naar Nijmegen om psychologie te studeren. Net als bij zoveel Duitsers die de grens oversteken, was haar gemiddelde eindcijfer niet hoog genoeg om aangenomen te kunnen worden voor dezelfde studie in Duitsland. In tegenstelling

tot Breuer, overwoog Barth niet om in Nederland te blijven, toen ze in 2020 haar diploma haalde. Ze ging terug naar *die Heimat*. "Ik zag Nijmegen altijd als iets tijdelijks. Maar als het zonnig is, mis ik het wel om lekker te kunnen fietsen."

Oud-student Jens Jensen (32) was in eerste instantie niet van plan om terug te keren. Omdat hij voor een groot deel was opgegroeid in de Verenigde Staten en een Engelstalige master volgde aan de Radboud Universiteit, zag hij een internationale toekomst voor zich. Maar hij deed in 2017 een stage in Duitsland – na zijn duale master in Transnational Ecosystem-Based Water Management aan de Radboud Universiteit en de Universiteit van Duisburg-Essen – en bleef plakken in zijn geboorteland. Hij woont nog steeds in Duitsland, Nijmegen is inmiddels een herinnering geworden.

Banenjacht

Breuer, Barth en Jensen vonden alle drie relatief snel een baan na hun studie. De stage die Barth voor haar master aan de Radboud Universiteit moest lopen, bracht haar bij haar huidige baan in een verslavingskliniek in Wuppertal, in het westen van Duitsland. "Voordat ik begon met mijn studie, maakte ik me soms zorgen of ik wel met een Nederlands diploma in Duitsland aan de slag zou kunnen. Online las ik pessimistische berichten dat je niet als therapeut in Duitsland kon werken met een klinisch



BEN BREUER, KEULEN

'IN HET BEGIN HAALDE IK
DUITS EN NEDERLANDS
NOG WELEENS DOOR
ELKAAR'



LEONIE BARTH, WUPPERTAL

'ALS HET ZONNIG IS,
MIS IK HET WEL OM
LEKKER TE KUNNEN
FIETSEN'



diploma uit Nederland, maar het bleek geen probleem.” Het vinden van een baan was gemakkelijker dan ze had verwacht. “Waar ik woon, is het vrij gebruikelijk om een Nederlands diploma te hebben, en klinieken en bedrijven keuren het ook goed.”

Breuer begon niet meteen te werken toen hij terugkeerde. Hij koos ervoor om eerst een aanvullende opleiding te volgen in Duitsland. Nu is hij eigenaar van een psychotherapiepraktijk in Keulen. Ook werkt hij voor de academie waar hij zijn aanvullende opleiding volgde. Hoe was het voor hem om terug te keren en ineens te moeten overschakelen van het Nederlands naar het Duits? “In het begin haalde ik Duits en Nederlands nog weleens door elkaar, maar ik raakte snel gewend en merkte dat het werken in het Duits voor mij veel eenvoudiger is.”

Ook bij Jensen verliep het vinden van een baan na zijn afstuderen soepel. Hij vierde recentelijk zijn vijfjarig werkjubileum bij de Deutsche Bahn. Hier werkt hij aan de infrastructuur en het plannen en onderhouden van DB Real Estate. Jensen woont nu in Karlsruhe, in het zuidwesten van Duitsland, maar reist veel voor zijn functie als teammanager – hij is verantwoordelijk voor 25 werkne-



JENS JENSEN, KARLSRUHE

'NIJMEGEN IS INMIDDELS EEN HERINNERING GEWORDEN'

mers. "Het hebben van een dubbel diploma was niet per se een voordeel", vertelt hij. "Mensen weten niet goed wat ze met je aan moeten als je gaat solliciteren. Een dubbel diploma sluit namelijk niet altijd goed aan bij de omschrijving die werkgevers opstellen in hun vacatures. Gelukkig is het bij mij goed gekomen."

Herinneringen

Voor de drie terugkeer-alumni is één ding zeker: de studententijd in Nijmegen heeft hen verrijkt. Jensen denkt met plezier terug aan zijn internationale vrienden, de groene omgeving en het intensieve onderwijs. Barth kan zich zowel de ups als de downs van haar studietijd herinneren. Ze weet nog goed hoe ze soms Duitse Currywurst en döner miste, maar ook hoeveel plezier ze had met haar nieuwe vrienden.

Breuer kwam vooral voor uitdagingen te staan aan het begin van zijn studie: hij vond het lastig om de taal te leren en in het Nederlands te studeren. Toen hij er eenmaal beter in werd, kwam hij erachter dat het leuk was om Nederlands te kunnen praten met zijn Nederlandse vrienden. Barth heeft dezelfde ervaring. "Nu ik erop terugkijk, ben ik blij dat ik niet de optie had om mijn studie in het Engels te volgen, want dan had ik waarschijnlijk de Engelse variant gekozen." Ze oefent haar Nederlands niet vaak meer, maar spreekt het nog vloeiend. "Nederlands is voor ons Duitsers niet zo ingewikkeld, het is een vrij luie manier om toch een nieuwe taal te leren", zegt ze lachend.

Vriendschappen

De Duitse alumni zijn het erover eens dat het niet meevalt om de studiecontacten te onderhouden. Jens Jensen hield een goede vriend over aan Nijmegen. "Hij is zelfs uitgenodigd voor mijn bruiloft binnenkort." Maar er zijn anderen die hij nooit meer ziet.

Leonie Barth woonde tijdens haar studie net over de grens, zoals veel Duitse Radboud-studenten nu nog steeds doen. Ze had een kamer in het dorpje Zyfflich. Haar huisgenoten waren Nederlands, Duits en van andere origine. Maar ook zij ziet deze vriendschappen verwateren. "Mensen uit verschillende plaatsen kwamen naar de Radboud en toen iedereen ging werken, werd het lastig om nog tijd voor elkaar te vinden en contact te houden." Aangezien Barth nog steeds relatief dicht bij Nijmegen woont, komt ze nog vaak in de stad, maar niet per se om studiegenoten op te zoeken. "Het voelt voor mij als een kleine roadtrip in het weekend."

In tegenstelling tot Jensen en Barth, ging Ben Breuer bewust vriendschappen aan met Nederlandse studenten tijdens zijn Nijmeegse tijd. Veel van zijn vrienden wonen en werken in Nijmegen, en hij vindt het mede daarom fijn om de stad te bezoeken. Breuer en zijn vriendengroep zijn sinds de studietijd hecht gebleven, dankzij een traditie die ze bedachten. "Sinds het eerste studiejaar gaan we elke zomer samen op vakantie. Afgelopen jaar zijn we bijvoorbeeld een week naar Portugal geweest."

De drie alumni willen huidige studenten uit Duitsland op het hart drukken het beste uit hun studietijd te halen. "Vergeleken met Duitsland staat de Nederlandse academische wereld veel meer open voor nieuwe oplossingen en ideeën", legt Jensen uit. "En geniet van het eten", voegt Barth enthousiast toe. "Vergeet niet de frietjes te proberen. De frietjes zijn beter dan waar dan ook. En vraag altijd om dubbel gebakken friet. Die zijn het lekkerst." *



Enquête huisvesting

We hebben een eerste analyse gedaan van de OR-enquête over huisvesting op de campus. Gemiddeld gezien spraken de respondenten een voorkeur uit voor een met collega's gedeelde werk-kamer of een eigen werkkamer. Velen wijzen ook op het belang van een eigen kamer voor concentratie, ontmoetingen en vertrouwelijkheid. Het door het college van bestuur uitgezette beleid over 'activiteitsgerelateerd werken' wordt overwegend negatief beoordeeld. **Een flexplek in een kantoorruimte wijst een flinke meerderheid resoluut af.** Meer details volgen.

Identiteit – katholiek, maar hoe dan?

Bij promoties wordt het traditionele Latijnse gebed geen gebed meer genoemd, maar wordt er

gesproken over 'woorden'. Ook is er een kleine aanpassing doorgevoerd in de tekst die de promotor uitspreekt als de bul uitgereikt wordt aan de promovendus. **De Radboud Universiteit lijkt het katholieke in letterlijke zin los te laten en zoekt naar een nieuwe identiteit die ervoor moet zorgen dat iedereen zich thuis voelt.** Tegelijkertijd moet er ruimte blijven voor de bijzondere geschiedenis en de 'katholieke wortels'. De afgelopen maanden heeft een dialoogtraject plaatsgevonden, waarin tijdens groepsgesprekken in beeld is gebracht waar de Radboud Universiteit nu écht voor staat. Kenmerkend voor onze universiteit zijn de emancipatoire oorsprong en een sterke maatschappelijke betrokkenheid. De medezeggenschap volgt de vorderingen van dit dialoogtraject uiteraard op de voet en praat mee over de identiteit van de universiteit.

Duurzaamheid

Een Rafter met softdrinkdeals en een beperkt aanbod lokale en vega(nistische) producten. Uitpuilende bakken met wegwerpbekers en ander afval. Een campus met beperkt groen en een nog beperktere biodiversiteit. Veel asfalt, inclusief drukke vijftigkilometerwegen, doorkruist met stromen voetgangers en fietsers. De Radboud Universiteit wil een duurzame verblijfs-campus, maar straalt dat (nog) niet echt uit. Alleen qua energie en onderwijsaanbod doen we het goed. **Hoe krijgen we duurzaamheid meer tussen de oren en in de campus-praktijk?** We gaan daar de komende tijd meer werk van maken. Neem contact op als je mee wilt doen.

MEEPRATEN? Neem contact op via www.radboudnet.nl/personeel/diversen/medezeggenschap/leden/ of www.ru.nl/usr/over_de/de_raad_stelt_zich_1/



DUISSLAND HEEFT MEER GELD, NEDERLAND BETER ONDERWIJS

In Duitsland krijgt het fundamenteel onderzoek miljarden en staat de wetenschap in hoog aanzien. Nederland heeft dan weer de collegiale samenwerking en beter onderwijs. Beide landen kijken soms jaloers naar elkaar. Wetenschappers Gerard Meijer en Heino Falcke vertellen over de overeenkomsten en verschillen tussen Nederlandse en Duitse universiteiten.

Tekst: Alex van der Hulst / Illustratie: Getty Images



Collegiaal en familiair, zo beschrijft sterrenkundige Heino Falcke zijn eerste kennismaking met Nederland. Falcke ging in 2003 van een positie bij het Max Planck Instituut voor Radiosterrenkunde in Bonn naar een baan bij Astron in Dwingeloo en een positie als buitengewoon hoogleraar in Nijmegen. “Ik wist niet eens dat er een universiteit in Nijmegen zat”, zegt Falcke, die nog steeds in Keulen woont. “Ze begonnen net met een sterrenkunde-afdeling.”

De afdeling was klein, maar de sfeer erg goed, vertelt Falcke. In Duitsland kon de sfeer, zeker enkele decennia geleden, juist heel kil zijn. Hij geeft zijn buluitreiking als voorbeeld. “Toen ik promoveerde in 1994 moest ik mijn bul ophalen bij een balie waar een heel chagrijnige secretaresse zat. Toen ik in 2000 mijn *Habilitation* haalde [een graad na de promotie, nodig om in Duitsland hoogleraar te kunnen worden, red.] zat diezelfde secretaresse er nog. Weer was ze chagrijnig en vond ze dat ik op moest schieten: ‘We hebben ook nog andere hoogleraren.’ Nou ja, je leert dan in ieder geval dat je niet het centrum van het heelal bent. Je moet jezelf aanmoedigen, want niemand anders doet het voor je.”

Astronomisch

Gerard Meijer verhuisde in 2002 van Nijmegen naar Berlijn, om als directeur de afdeling Molecuulfysica op te zetten aan het Fritz-Haber-Instituut, een van de instituten van de Max-Planck-Gesellschaft. Hij kwam terug om vierenhalfjaar voorzitter te zijn van het college van bestuur van de Radboud Universiteit. Sinds 2017 is hij terug in Berlijn op zijn oude functie. “De onderzoeksmogelijkheden in Duitsland zijn groter en meer divers, er is gewoon veel meer geld beschikbaar”, zegt Meijer. “Daar staat tegenover dat Nederland efficiënter is. Kijk je naar

het aantal publicaties per geïnvesteerde euro, dan staat Nederland bovenaan. Ik geloof wel dat de druk op Nederlandse wetenschappers groter is en dat ze harder moeten werken om voldoende onderzoeksfinanciering binnen te halen. Hier in Duitsland, bij de Max-Planck-Gesellschaft, is er ruim voldoende basisfinanciering en dat is aange-naam werken.”

Het geld voor onderzoek lijkt in Duitsland astronomisch ten opzichte van Nederland. Duitsland heeft, naast meer dan honderd universiteiten, vier grote onderzoeksorganisaties. De Helmholtz-Gemeinschaft, de Fraunhofer-Gesellschaft, de Leibniz-Gemeinschaft en de Max-Planck-Gesellschaft hebben samen zo’n 12 miljard euro per jaar te besteden. Ter vergelijking: de totale inkomsten van alle Nederlandse universiteiten samen bedroegen in 2020 nog geen 8 miljard euro. Ongeveer een kwart van alle wetenschappelijke artikelen in Duitsland komt van deze organisaties, de rest komt van de universiteiten. De forse financiering voor de onafhankelijke onderzoeksorganisaties zorgt wel voor een tweedeling in Duitsland, stelt Heino Falcke. Aan de universiteiten hebben de onderzoekers het niet zo breed.

Strategisch financieren

Falcke vindt de gestructureerde en strategische manier van financieren in Duitsland aantrekkelijk. Hij zegt zichzelf daarin soms nog te Duits te vinden, omdat hij de Nederlandse manier van subsidie toekennen minder goed begrijpt. Falcke ontving drie grote Europese subsidies


(ERC Grants). Bij de Nederlandse subsidies was hij minder succesvol. “ERC’s zijn zeer competitieve

Europese subsidies, daar kreeg ik er drie van uit drie aanvragen. In Nederland ontving ik maar één subsidie uit zes aanvragen. Dat kan natuurlijk gewoon pech of toeval zijn, maar dat verschil snap ik niet.”



HEINO FALCKE

'IN NEDERLAND GAAT EEN NIEUWE REGERING SOMS NWO **OPNIEUW UITVINDEN**'



Gerard Meijer benadrukt dat Nederland zeer succesvol is in het aanvragen van Europese subsidies. Hij vindt dat de Radboud Universiteit ook meer mag uitdragen hoe goed ze scoort op ERC Grants. De grotere noodzaak in Nederland om een beroep te doen op Europese subsidies, ziet Meijer als een mogelijke verklaring voor het succes. Daarnaast zijn Nederlandse wetenschappers het al langer gewend om ook bij NWO Engelstalige aanvragen in te dienen die internationaal beoordeeld worden. Over de nationale onderzoeksaanvragen zegt hij: “De slagingskans om een subsidie te krijgen, komt bij de Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG) niet onder de 25 procent. Bij NWO zit de slagingskans vaak onder de 15 procent. Dan zullen de 3 procent beste voorstellen in Nederland zeker subsidie krijgen, de 30 procent slechtste zeker niks en voor alle voorstellen daartussen hangt het vaker van geluk af dan van kwaliteit.”

Over het verschil tussen DFG en NWO zijn Meijer en Falcke het eens, daar is Duitsland beter af. Meijer: “In Nederland stelt de minister van Onderwijs, Cultuur en

Wetenschap de raad van bestuur van NWO aan, in Duitsland gebeurt dat bottom-up, dus wetenschappers kiezen de leiding uit eigen gelederen.” Doordat de beoordelaars van subsidieaanvragen zo goed op de hoogte zijn van bestaand onderzoek, weten ze wie wat aan financiering heeft en adviseren ze vaak om samen te werken of van elkaars expertise gebruik te maken, aldus Meijer.

Falcke zegt dat het voelt alsof er bij DFG minder politieke invloed is, iets wat volgens hem voor de hele Duitse wetenschap geldt. “In Duitsland is financiering van de wetenschap geen partijpolitiek. Het is ieder jaar stabiel en wordt verder uitgebouwd. In Nederland gaat een nieuwe regering soms NWO opnieuw uitvinden.” De invloed van Angela Merkel moet daarbij niet onderschat worden, vindt Meijer. “Van de twintig jaar die ik in Duitsland werk, was Merkel zestien jaar bondskanselier. Zij droeg de wetenschap een warm hart toe. Zelfs tijdens de financiële crisis van 2008 wilde ze niet korten, maar extra investeren in de wetenschap. Ze zag het belang van de wetenschap voor de toekomst van Duitsland. Maar ik denk dat Nederland met de aanstelling van Robbert Dijkgraaf ook een goede zet heeft gedaan.”

Taboe

Meijer ziet hoe de Duitse universiteiten worstelen met onderwijs. “In Nederland is dat beter georganiseerd en meer gestructureerd. Gebouwen en IT zijn beter. Daar wordt in Duitsland met afgunst naar gekeken. Je kunt zeggen dat Nederlandse universiteiten schoolser zijn, maar dat werkt wel beter. Het aantal studenten per hoogleraar is in Nederland een stuk lager dan in Duitsland. Je krijgt dus als student in Nederland meer aandacht. In mijn optiek heeft dat onder andere met collegegeld te maken. Dat is er in Duitsland niet. Daardoor staan er veel studenten ingeschreven die helemaal niet studeren, maar alleen gebruik willen maken van bijvoorbeeld een korting in het openbaar vervoer of de mensa. Het is echter taboe om over collegegeld te praten in Duitsland, dat raakt aan de academische vrijheid.”

Studenten in Nederland hebben een bevoorrechte positie, vindt Meijer. “Er is veel aan te merken op de

GERARD MEIJER

'HET IS TABOE OM OVER COLLEGE GELD TE PRATEN IN DUITSLAND, DAT RAAKT AAN DE ACADEMISCHE VRIJHEID'



rankings van universiteiten, omdat er bij iedere ranking wel vraagtekens te zetten zijn. Maar het is wel zo dat alle Nederlandse universiteiten bij de meeste rankings in de top 200 staan. Aan de top staan natuurlijk grote Amerikaanse en Engelse universiteiten, maar die zijn niet voor iedereen toegankelijk. Duitsland heeft met München en Heidelberg ook twee topuniversiteiten. Er zijn zo'n 20.000 universiteiten op de wereld en als jij in Nederland je eindexamen vwo hebt gedaan, dan heb je dus toegang tot de top 1 procent van de beste universiteiten ter wereld. Het is niet voor niks dat Duitsers meer naar Nederland komen om te studeren dan andersom."

Samenwerkingskansen

Heino Falcke pleit voor meer samenwerking tussen Nederland en afzonderlijke Duitse deelstaten. Optrekken met de deelstaat die aan Nederland grenst, Noordrijn-Westfalen, zou voor allebei voordelen kunnen opleveren. "We zijn nu bezig met de Einsteintelecoop. Als je met Jülich, Aken en Maastricht gaat samenwerken, kun je wellicht meer bereiken. Noordrijn-Westfalen wil graag concurreren met andere deelstaten. Pas ging het Deutsches Zentrum für Astrophysik naar de deelstaat Saksen. Daar gaat 100 miljoen euro per jaar naartoe, dat is het hele budget van de Nederlandse sterrenkunde bij elkaar."

Meijer ziet ook samenwerkingskansen voor kleinere opleidingen. "Als opleidingen te klein worden om door te gaan, zoals sommige taalopleidingen, dan kan een samenwerking met Duitsland lonen. Daar zijn de aantallen studenten voor zo'n opleiding ook klein, maar wel substantieel groter. Kijk alleen al hoeveel studenten theologie er nog zijn in Duitsland, dat zijn er echt veel meer dan in Nederland."

Omgangsvormen

De tijd van *Herr of Frau Professor* is in Duitsland ook aan het verdwijnen, zeggen Falcke en Meijer over de vermeende formele Duitse omgangsvormen. Falcke: "Die omgangsvormen zijn tegenwoordig vergelijkbaar in Nederland en Duitsland. Misschien zijn studenten in Nederland iets informeler. Dat bevalt me goed, ik vind dat superfijn." Ook Meijer heeft op zijn afdeling afgesproken om jij te zeggen, te *dutzen*, maar

het is niet vanzelfsprekend, zegt hij. "Je moet je aanpassen aan de cultuur en uiteindelijk kan ik ook weer niet tegen iedereen *du* zeggen. We hebben het nu veel over de verschillen, maar de overeenkomsten zijn groot. Nederland en Duitsland verschillen lang niet zoveel van elkaar als we van Frankrijk verschillen."

De omgang met studenten en de ligging zijn voor Falcke redenen om niet meer weg te gaan uit Nijmegen. "Dat je hier veel goede studenten hebt die geregeld ook nog uit een niet-academisch gezin komen, is heel verfrissend. We hebben een fantastische positie hier aan de rand van het land. Het is niet zo elitair, terwijl er toch topinstituten zitten. We hebben te maken met andere problemen dan in het westen. De klachten over de toestroom van buitenlandse studenten spelen hier veel minder. Maar er zijn ook nadelen van de minder korte lijntjes tussen Nijmegen en de Randstad. Als het magnetenlab HFML-FELIX in Amsterdam had gestaan, dan was er al lang structurele financiering geweest, daar ben ik van overtuigd."

Chaotisch

Tijdens vergaderingen kan Gerard Meijer soms terugverlangen naar Nederland. Hij is lid van de Wissenschaftsrat, een adviesraad voor de Duitse regering. "Daar zitten we met dertig wetenschappers aan een grote tafel. Als er een onderwerp ter sprake komt, steken de mensen die iets willen zeggen hun hand op. De voorzitter gaat die mensen een voor een langs. De vierde gaat dan nog eens herhalen wat al drie keer gezegd is en de vijfde wacht rustig op zijn of haar beurt. Dat is heel gestructureerd, maar de iets meer chaotische situatie in Nederland, waar iedereen ongevraagd iets zegt en intervenueert, is leuker en efficiënter. Duitsers zien dat toch anders." *

liefde zonder grenzen



Tekst: Myrte Nowee / Foto: Duncan de Fey

SARAH WÖSSNER (28, STUDENT BIOLOGY) & SUSANNE KÖNINGS (32, ALUMNUS KUNSTMATIGE INTELLIGENTIE)

Sarah komt uit Duitsland en Susanne uit Nederland. De twee ontmoeten elkaar online en zijn zo'n drie maanden samen.

Sarah (op de foto rechts) woont negen jaar in Nederland en heeft ook al eerder met Nederlanders gedatet. Lachend geeft ze toe dat ze dus al wat ervaring heeft opgedaan met het buurvolk. Vooral het gebruik van wasknijpers heeft indruk gemaakt. "Nederlanders gebruiken die voor allerlei andere dingen dan de was, daar begrijp ik helemaal niets van."

Volgens Susanne is Sarah verder behoorlijk vernederlandst. Sarah: "Maar Susanne is dan weer geen stereotiepe Nederlander. Ze is niet zo direct als sommige anderen. Zij denkt net als Duitsers wat meer na over hoe iets kan overkomen, voordat ze het zegt."

Dit is Susannes eerste relatie met iemand uit Duitsland, dus benoemen wat Sarah nu typisch Duits maakt, vindt ze lastig. Om daar wat *finger-spitzengefühl* voor te krijgen, leert ze momenteel de taal. Zo kan ze ook makkelijker kletsen met de schoonfamilie. Susanne: "En dan kan ik eindelijk alle Instagramgrapjes begrijpen die ik door Sarah voorgeschoteld krijg."

De twee ervaren geen onoverbrugbare culturele verschillen, maar Susannes fietsgedrag is opmerkelijk, vindt Sarah. "Het maakt niet uit of het 's ochtends nog donker is, of dat iets heel ver weg is: ze wil altijd óveral met de fiets naartoe." Deze typisch Nederlandse eigenschap weet Susanne te compenseren met iets Duits. "Ik vind die slappe Nederlandse boterhammen uit de supermarkt niks. Geef mij maar stevig brood." Sarah knikt goedkeurend: "Kijk, als ik dat hoor, dan gaat mijn hartje sneller kloppen." ✨



'Geef mij maar
stevig brood'





POLITICOLOOG BIJ DE VRIJWILLIGE BRANDWEER

Er ging een wereld open voor politicoloog **Maurits Meijers**, toen hij zich aanmeldde bij de vrijwillige brandweer in zijn woonplaats Wyler, net over de grens bij Nijmegen. 'Hoe rol je een brandweerslang op? Ik moest alles leren.'

Tekst: Mathijs Noij / Foto's: Johannes Fiebig



Na omzwervingen in wereldsteden als Londen, Berlijn en Antwerpen streek Maurits Meijers in 2017 met vrouw en kinderen neer vlak over de Duitse grens bij Nijmegen. Een heel andere wereld, maar het beviel zo goed dat het gezin niet lang daarna een huis kocht in het grensdorpje Wyler.

Een perfecte plek om te wonen, vindt de politicoloog – lekker landelijk, met veel ruimte om je heen, maar op fietsafstand van Nijmegen. Van een taalbarrière heeft Meijers geen last: dankzij een Duitse vader praat hij net zo gemakkelijk Duits als Nederlands. Ook zijn Belgische vrouw spreekt de taal goed.

In Wyler kwam het gezin terecht in een hechte gemeenschap, waar mensen al decennia samenleven, en er zo hun eigen gebruiken op nahouden. Hoewel er steeds meer Nederlandse grenswerkers een huis kopen, heerst er nog altijd een ons-kent-onscultuur. "Het is ongelooflijk hoe groot de gemeenschapszin hier is. Dat ken ik niet vanuit de stad. Ik heb burens die werken als koster in de dorpskerk, anderen nemen zitting in buurtcomités of worden lid van de schiet- of carnavalsvereniging. Mensen steken daar echt veel tijd in."

Meijers verwachtte in de grensregio enige spanning tussen de Nederlandse 'import' en Duitse locals. Maar dat blijkt reuze mee te vallen. "De mensen vinden het wel belangrijk dat de soci-



ale cohesie blijft bestaan. Een beetje meedoen, dus. Onze kinderen gaan bijvoorbeeld naar de *Kindergarten* in Zyfflich, in plaats van naar de Nederlandse crèche. Dat helpt.”

Solidariteit

Dus toen de politicoloog vorig jaar door een dorpsgenoot werd gevraagd om bij de vrijwillige brandweer te komen, voelde Meijers zich op z'n minst verplicht om erover na te denken. “Ik ben iemand die openstaat voor nieuwe dingen. Dus ik dacht: waarom niet?”

Wat meespeelt, is dat veel landelijke gebieden in Duitsland bijna volledig afhankelijk zijn van de vrijwillige brandweer. “Als niemand zich aanmeldt, is er geen brandweer. Het is een vorm van solidariteit. Ik voelde een verantwoordelijkheid.”

Sindsdien sluit hij eens in de twee weken aan bij een oefening. “Dat gaat er heel serieus aan toe. Dan wordt er bijvoorbeeld een auto-ongeluk gesimuleerd, of een brand in een huis.”

Meijers en zijn collega's zetten dan de weg af, sluiten het water aan, alles wat ook bij een echte brand komt kijken. Alleen het spuitwerk laten ze achterwege.

“Ik ben er pas sinds november echt bij”, zegt Meijers, “en zit dus nog in het leertraject. Eerst moet ik een proefperiode van zes maanden door.

En ik moet nog twee modules volgen.” Mocht hij dan nog niet uitgeleerd zijn, dan kan hij een rijbewijs halen voor het besturen van de brandweerauto. Of leren werken met een zuurstofmasker. “Maar dat brengt ook weer nieuwe verantwoordelijkheden met zich mee.”

Tot nu toe is hij één keer opgepiept. Hij was thuis en voelde de adrenaline door zijn lijf stromen. “Snel naar de kazerne, mijn pak aan. We reden net met loeiende sirenes het dorp uit toen

'HIER WERK IK SAMEN MET MENSEN BUITEN MIJN EIGEN BUBBEL'

we te horen kregen dat het probleem al was opgelost. Er bleek iets mis met een kachel.” Onverrichter zake keerde het team weer om.

Wat nu als hij een melding krijgt terwijl hij voor een volle collegezaal staat? “Dan ga ik niet”, zegt Meijers. “Dat wordt ook niet van me verwacht. Het blijft wel vrijwillige brandweer.

Maar als ik thuis een paper aan het schrijven ben, is het een ander verhaal.”

Kloof

Het mooie van zijn nieuwe (vrijwillige) bijbaan is dat het zo praktisch is, vindt Meijers. Heel anders dan op de universiteit, en daardoor wel zo verfrissend. Bovendien betreedt hij er een totaal nieuwe wereld. “Als onderzoeker houd ik me onder andere bezig met stemgedrag en polarisatie.” Vaak wordt er gesproken van een kloof in de samenleving tussen hoog- en praktisch opgeleiden. De brandweer is een plek waar Meijers zelf over die kloof heen stapt. “Hier werk ik samen met mensen buiten mijn eigen bubbel.”

Het maakt ook nederig, vertelt hij. “Op de universiteit wordt er naar mij geluisterd. Bij de brandweer ben ik nog niks. Hoe rol je een brandweerslang op? Hoe maak je zo'n waterputje open? Zulke dingen zijn niet moeilijk, maar je moet het allemaal wel leren.”

Tijdens avondjes uit – bijvoorbeeld op de kegelbaan van Kranenburg – leert Meijers zijn medebrandweerlieden beter kennen. Sommigen zijn boer. “Het is interessant om met hen over stikstofproblematiek en klimaatverandering te praten. Ik verander daardoor niet opeens van mening, maar mijn beeld wordt wel minder zwart-wit. Dat is leerzaam.” *

DÉ DUITSER BESTAAT NIET

Wat is eigenlijk een Duitser? Het meest voor de hand liggende antwoord is: iemand uit Duitsland. Maar het echte antwoord op de vraag wat typisch Duits of 'Duitsheid' is, is wat ingewikkelder.

Tekst: Antonia Leise / Foto's: Johannes Fiebig

Ik zou mezelf zeker als Duitser bestempelen. Ik ben namelijk in 1998 geboren in het toen al min of meer herenigde buurland van Nederland. Daarnaast heb ik de eerste achttien jaar van mijn leven in een klein Duits dorpje gewoond, heb ik een Duits paspoort en is mijn achternaam letterlijk een Duits bijvoeglijk naamwoord. Ondanks deze onderdompeling in de Duitse cultuur, heb ik nog steeds geen eenduidig antwoord op de vraag wat de essentie van Duitsheid is.

Wat hebben de meer dan tachtig miljoen mensen die momenteel in de Bondsrepubliek Duitsland wonen, nu echt met elkaar gemeen? Welk uniek kenmerk schept een band tussen mensen uit het oosten en westen? Of uit het noorden en zuiden? Berlijn en de rest van het land? Om deze vraag te beantwoorden, moet je je verdiepen in de cultuur van het land van Birkenstocks met sokken, zuurdesembrood en onbegrijpelijke grammatica.

Niet Duits

De beste manier om de essentie van Duitsheid te begrijpen, is misschien om eerst te bepalen wat níét Duits is. Maar ook dat is soms lastiger

dan je denkt. Neem bijvoorbeeld de genoemde Birkenstocks, het zuurdesembrood en de onbegrijpelijke grammatica: deze dingen lijken op het eerste gezicht typisch Duits, maar zodra we wat dieper graven, blijken ze helemaal niet Duits te zijn.

Birkenstock is bijvoorbeeld sinds 2021 in handen van een Amerikaanse investeringsmaatschappij, zuurdesembrood werd meer dan zesduizend jaar geleden al door de Egyptenaren gegeten, en ook in andere Duitstalige landen, zoals Zwitserland, Oostenrijk, België en Luxemburg, wordt veelvuldig geklaagd over de onbegrijpelijke grammatica. Wat blijft er dan over als zelfs de über-Duitse dingen helemaal niet Duits blijken te zijn?

Pruisische deugden

Laten we bij het begin beginnen. De Bondsrepubliek Duitsland bestaat uit zestien deelstaten. Slechts dertien hiervan zijn daadwerkelijk staten; er zijn drie stadstaten, te weten: Berlijn, Hamburg en – voor velen de grote verrassing in het rijtje – Bremen.

De westelijke deelstaten zijn over het algemeen rijker dan de oostelijke – met uitzondering van Saarland, dat gewoon pech heeft. Het zuiden is het rijkst, vooral vanwege de Duitse auto-mobieliindustrie. Zeker in Beieren loopt men hier graag mee te koop. Het gaat

'HET ZUIDEN IS HET RIJKST, VOORAL VANWEGE DE AUTO-MOBIELINDUSTRIE'



Birkenstocks

AANTAL INWONERS
DUITSLAND:
84 MILJOEN

WOONACHTIG IN
NOORDRIJN-WESTFALEN
21 %

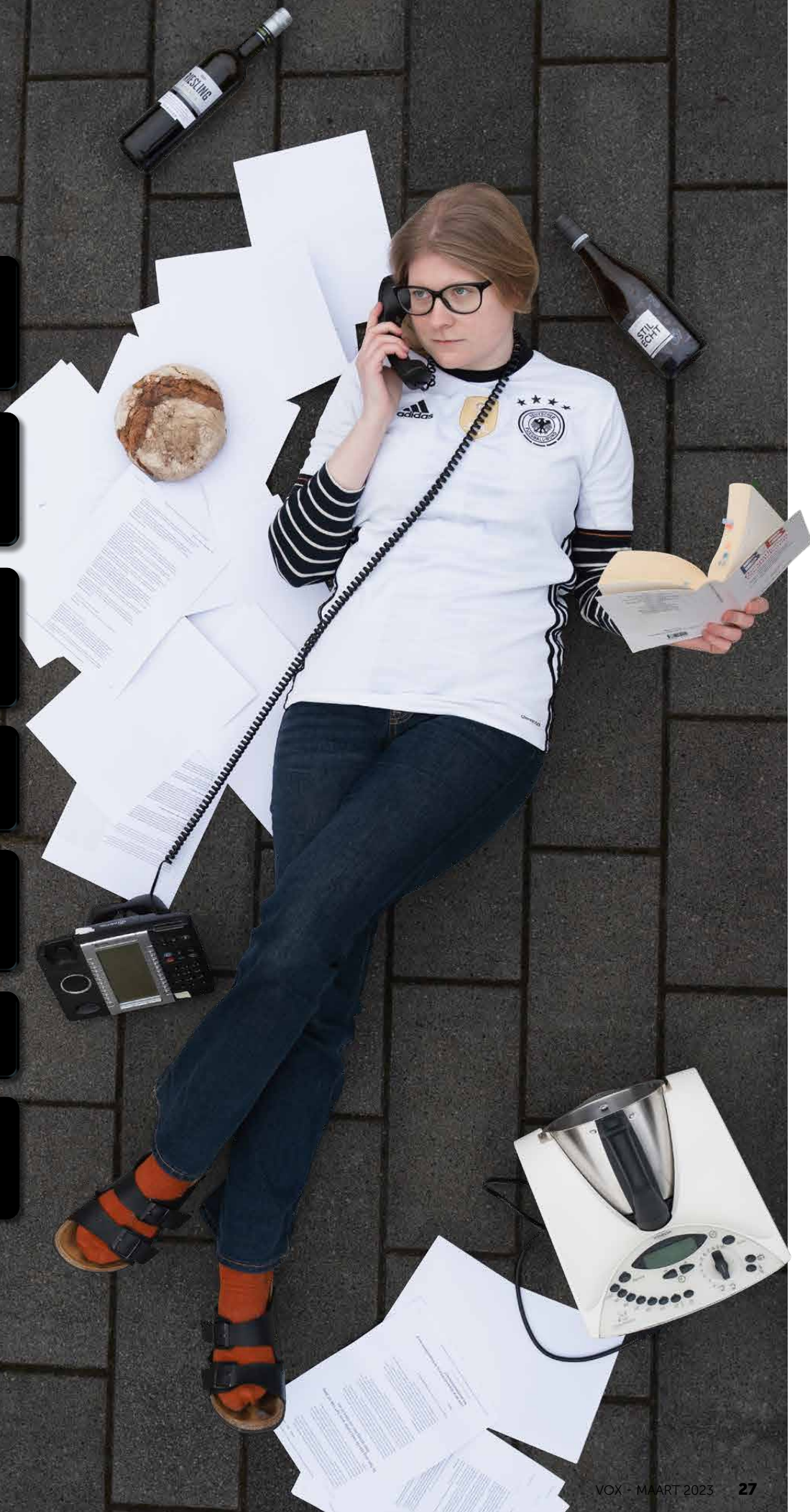
DE BONDSREPUBLIC
DUITSLAND BESTAAT UIT
16 DEELSTATEN

DUITSLAND IS NA DE VERENIGDE
STATEN, CHINA EN JAPAN DE
VIERDE ECONOMIE TER WERELD

GEMIDDELD WONEN ER IN
DUITSLAND **237 INWONERS**
PER VIERKANTE KILOMETER
(IN NEDERLAND 511)

DUITSLAND IS BERUCHT
VANWEGE ZIJN **BUREAUCRATIE**

BIRKENSTOCK IS SINDS 2021 IN
HANDEN VAN EEN AMERIKAANSE
INVESTERINGSMAATSCHAPPIJ EN
DUS NIET DUIT



'42 PROCENT VOELT ZICH NIET VERBONDEN MET HET CHRISTENDOM'



Zuurdesembrood

zelfs zo ver dat ze hun eigen nationale politieke partij hebben en soms zelfs dreigen zich af te scheiden van Duitsland.

De meeste buitenlanders denken – als ze aan Duitsland denken – aan het zuiden, en dan met name Beieren, inclusief *Lederhosen*, *Dirndl* en *Oktobertfest*. En natuurlijk aan de typisch Pruisische deugden, zoals gehoorzaamheid, plichtsbef en orde, al is dat voornamelijk iets van de deelstaat Brandenburg in de regio rond Berlijn, aan de andere kant van het land.

Statistisch gezien wonen de meeste Duitsers echter in Noordrijn-Westfalen, de deelstaat waar ook veel studenten van de Radboud Universiteit vandaan komen. Historisch gezien werkten enkele van de grootste Duitsers, onder wie Nietzsche, Bach, Luther, Schiller en Goethe, allemaal in Thüringen. Thüringen, waar ligt dat dan, hoor ik je denken. Het is niet erg als je dat niet weet, want de meeste Duitsers vergeten deze deelstaat ook regelmatig. En ik kan het weten, ik ben er geboren en getogen.

Religieuze identiteit

Duitsers in het westen van het land zijn over het algemeen religieuzer dan hun landgenoten in de oostelijke deelstaten. Het atheïsme in het oosten is voornamelijk een gevolg van veertig jaar socialisme. Als we naar het christelijke spectrum kijken, zien we dat in het westen het katholicisme en in het oosten het protestantisme de overhand heeft. 42 procent van de Duitsers voelt zich helemaal niet verbonden met het christendom. Het is dan ook opvallend dat de christelijke partij van Angela Merkel het land zestien jaar lang heeft bestuurd.

Roept het bovenstaande alleen maar meer vragen bij je op over de religieuze identiteit van Duitsland? Dan zijn we op de goede weg. De vele vragen over de christelijke identiteit waren precies de reden dat Maarten Luther een heel epistel schreef. Hij weigerde om hiervoor zijn excuses

aan de autoriteiten aan te bieden en verschool zich vervolgens elf maanden in een kasteel om de Bijbel te vertalen en zo de basis voor het protestantisme te leggen.

Onderdeel van de religieuze identiteit van Duitsland is dat we het over deze identiteit niet eens zijn. Daarom worden in het oosten en westen verschillende religieuze feestdagen gevierd. Wat echter overal hetzelfde is, is dat de meeste Duitsers alleen naar de kerk gaan voor (a) bruiloften, (b) begrafenissen en (c) de jaarlijkse kerstmis, waar – volgens jarenlange traditie – de lokale basisschoolkinderen de geboorte van Jezus naspelen.

Verloren in dialect

“Wacht”, hoor ik sommigen van jullie zeggen. “Je had het net over de vertaling van de Bijbel. Vormt die niet de oorsprong van het geschreven Duits?” Inderdaad. De meeste Duitsers spreken Duits en zijn het eens over de spelling, in ieder geval tot de *Duden* (de officiële spellinggids van de Duitse taal) weer eens besluit de spelling aan te passen.

Uiteraard is niet iedereen die Duits spreekt per definitie Duits, maar voor het gemak laten we dat even buiten beschouwing. De Duitse taal is zeker iets dat Duitsers met elkaar gemeen hebben, mits we elkaar kunnen verstaan. “Mits jullie elkaar kunnen verstaan?” Ja, je hebt het goed gehoord: welkom in de wereld van Duitse dialecten.

In het noorden lijkt het Duits verrassend veel op het Nederlands, maar hoe zuidelijker je komt, hoe lastiger het wordt om iemand überhaupt te verstaan. Mijn vrienden zeggen bijvoorbeeld dat ik ga *sächseln* zodra ik emotioneel word. Dat ze dan het Saksisch verwarren met mijn Thürings is ze vergeven, want zoals gezegd wordt Thüringen altijd over het hoofd gezien.

Gedeeld naziverleden

Tot nu toe zagen we dat de meeste Duitse dingen eigenlijk helemaal niet Duits zijn. Er is nauwelijks sprake van eenheid op het gebied van religie, politiek en taal, en zelfs over Duitse clichés lopen de meningen sterk uiteen. Blijft er dan niets over om de essentie van Duitsheid te typeren? Jawel, het is hoog tijd dat we *the elephant in the room* opvoeren: de moderne Duitse geschiedenis.

Je zou kunnen zeggen dat hun gedeelde geschiedenis hetgeen is wat mensen in een land echt met elkaar verbindt. In het geval van Duitsers omvat die gedeelde geschiedenis enkele van de afschuwelijkste daden sinds mensenheugenis. Laat me vooropstellen dat de meeste Duitsers dit gedeelte van hun historie zeer serieus nemen.

Tegelijkertijd kunnen een gedeeld naziverleden en de historische verantwoordelijkheid die daarmee gepaard gaat, evenmin de essentie van Duitsheid zijn. De Tweede

Bürgerliches Gesetzbuch





Schnapsidee

Conversatie tussen twee Duitsers in Nijmegen:

- "Anna, wann fängst du an, nach einem Zimmer in Nimwegen zu suchen?"
- "Wahrscheinlich im August."
- "Im August? Was für eine Schnapsidee!"

Natuurlijk is het krankjorum om pas in augustus een kamer te gaan zoeken in Nijmegen – tenzij je nog een jaartje thuis wilt wonen – want dan zijn alle kamers al lang bezet. Een *Schnapsidee* betekent dat iets een gek idee is. Schnaps verwijst naar de gedestilleerde drank die ten minste 32 procent alcohol bevat en vaak een lichte fruitsmaak heeft. De likeur is nog steeds populair in Duitsland: vooral als digestief of om op te warmen na het skiën. Maar drink er niet te veel van, want dan krijg je gekke ideeën.

Wereldoorlog is uiteraard een bepalend moment in de Duitse geschiedenis, maar de daden van voorouders tijdens de Holocaust zijn niet bepalend voor de definitie van Duitsheid. Als dat wel zo was, zouden we alle mensen moeten negeren van wie de nazi's niet wilden dat je ze associeerde met Duits-zijn.

Dan zouden we de verhalen van Duitse Joden, Afrikaanse Duitsers en Duitsers van kleur negeren. Ook zouden we hiermee onrecht doen aan Duitsers met verstandelijke of fysieke beperkingen, homoseksuelen, lesbische, biseksuele, non-binaire en transseksuele Duitsers, en aan socialistische en communistische Duitsers. Ofwel: een heleboel Duitsers uit het heden en verleden over wie enkele fascistische tachtig jaar geleden besloten dat ze buiten de definitie vielen van wat een Duitser zogenaamd is.

En dan zijn er ook nog talloze Duitsers wier familie jaren na het einde van de Tweede Wereldoorlog naar Duitsland is verhuisd. Zijn zij minder Duits omdat hun grootouders en overgrootouders geen deel uitmaakten van die beladen periode in de Duitse geschiedenis? Dat lijkt me niet.

Typisch Duits

Betekent dit dan dat dé Duitser niet bestaat? We zijn er immers nog steeds niet in geslaagd om Duitsheid, met al haar tegenstrijdigheden, eenduidig te definiëren. Tegelijkertijd heeft Duitsland iets waardoor het voelt als thuis komen zodra ik de grens oversteeek en naar huis rijd.

Misschien bestaat er toch zoiets als typisch Duits, een soort universele Duitse cultuur, een manier van Duits-zijn die niet kan worden gedefinieerd via de standaardcriteria die gewoonlijk worden gebruikt om een cultuur te definiëren. Maar wat is dan dat universele gevoel van Duitseheid?

Om dat te begrijpen, moet je eens een bezoek brengen aan een van de vele overheidsgebouwen in Duitsland die sinds begin 2000 niet meer zijn gerenoveerd. Of probeer eens een afspraak te maken bij een Duits stads-kantoor dat slechts twee uur open is, en dan alleen elke derde woensdag na volle maan.

Je kunt ook contact opnemen met het Duitse CBR, de Duitse DUO of een ander willekeurig bestuursorgaan in dit immense land. Dan weet je hoe het voelt wanneer anno 2023 iemand met een stalen gezicht tegen je zegt dat je via

Duitse wijn



'DE DUITSE BUREAUCRATIE IS ECHT UNIEK'

de fax kunt communiceren met een Duitse overheidsinstelling.

Alleen wanneer je kennis hebt gemaakt met het monster dat Duitse bureaucratie heet en je jezelf op enig moment gaat afvragen of je in staat zou zijn tot moord, alleen dan heb je de essentie van Duitseheid ervaren. Ongeacht je religie, dialect, politieke overtuiging, seksuele geaardheid, huidskleur of de deelstaat waarin je bent geboren, de waanzin van de Duitse bureaucratie is zó Duits dat het – volgens mij – echt uniek is. En misschien is dat dan wel wat Duitsers uit het verleden, heden en waarschijnlijk de toekomst met elkaar verbindt. ✪



Thermomix (keukenmachine)

EEN NAZIGRAP:



LACHEN!

Waarom vinden Nederlanders nazigrappen anno 2023 nog steeds leuk, maar kunnen Duitsers er niet om lachen? En is het oké om Hitler op de hak te nemen?

Tekst: Annemarie Haverkamp / Illustraties: Roel Venderbosch

Zet een Duitser in een groep jolige Nederlanders en de kans is groot dat binnen afzienbare tijd iemand hem vraagt: **wanneer krijg ik mijn fiets terug?** Hilariteit

alom. De oorlog mag dan al bijna tachtig jaar voorbij zijn, nazigrappen zijn nog altijd aan de orde van de dag.

Een kleine steekproef op de redactie van *Vox* – twee jonge Duitse collega's – leert dat Duitsers de fietsmop geen dijenkletser vinden. Ook de van oorsprong Duitse cultuurkundige Yvonne Delhey kan er niet echt om lachen. Ze zat eens in een saunacentrum met een vriendin, ze spraken Duits, toen een wildvreemde Nederlander die grap door de ruimte riep. Wie het was, kon ze in het stoombad niet zien.

Delhey woont en werkt al dertig jaar in Nederland. Die ervaring heeft haar geleerd dat nazihumor er nu eenmaal bij hoort hier. In Duitsland zul je zulke moppen nooit horen.

“De eerste keer dat iemand me een nazi-grap vertelde, was ik in shock”, zegt een van de Duitse collega's op de *Vox*-redactie. “Pas toen ik langer in Nederland woonde, begreep ik dat het normaal is.”

Vanwaar die schrik? “Omdat wij in Duitsland op de middelbare school alleen al drie keer naar een concentratie-kamp gaan”, vertelt de *Vox*-collega. “Ons wordt

van kinds af aan ingeprent wat de Duitsers hebben aangericht in de oorlog, en dat wij er verantwoordelijk voor zijn dat zo iets nooit meer gebeurt.”

Geinen over het leed van de slachtoffers past daar niet bij. De Duitsers, ook de jonge generaties, leven nu eenmaal met een groot schuldgevoel. Delhey: “Hoever je met humor kunt gaan, is direct gerelateerd aan het collectieve geheugen van de samenleving. Het heeft te maken met de visie van een maatschappij op zichzelf.”

Waar het de Tweede Wereldoorlog betreft, ziet het Duitse volk zich nog steeds als *the bad guy*. Ook Delhey leerde dat vroeger al op school. “Als je als Duitser door het leven gaat, draag je dat verleden met je mee. En het wordt versterkt door de manier waarop andere mensen op je reageren. Duits-zijn associëren anderen niet in eerste instantie met iets positiefs.”

Gasfles

Een grap maken over de oorlog gaat dus, als je aan de 'daderkant' van een beladen geschiedenis staat, al snel te ver.

De tweede *Vox*-collega van Duitse komaf vertelt hoe

'DE EERSTE KEER DAT IEMAND ME **EEN NAZIGRAP** VERTELDE, WAS IK IN SHOCK'



'POETIN EN TRUMP WORDEN OOK UITGEMAAKT VOOR NAZI'



Nederlandse vrienden hem nog weleens een geintje naar het hoofd slingeren als op een camping of festivalterrein een gasfles tevoorschijn komt ("daar weet jij als Duitser wel raad mee"). Zou hij zelf nooit durven.

Humoronderzoeker Ivo Nieuwenhuis, die net als Delhey aan de Nijmeegse letterenfaculteit werkt, noemt dat de "hypercorrectheid van de Duitsers". Ze zullen over het algemeen geen dingen zeggen die verkeerd opgevat kunnen worden, waar Nederlanders het juist leuk vinden om te shockeren. Neem cabaretier Theo Maassen, die in een van zijn shows grappen maakte over de Holocaust en de lachers op zijn hand kreeg toen hij vertelde dat hij eigenlijk een T-shirt had willen aantrekken met de tekst 'My grandparents went to Auschwitz and all I got was this lousy T-shirt'.

Nieuwenhuis verdiept zich met name in Nederlandse humor. "Er bestaat in Nederland een sterke traditie van botte grappen die op het randje zijn", zegt hij.

Grappen waarvan de toehoorders denken: oh oh, ha ha, kan dat wel, wat je daar zegt? Provoocerende humor werd de norm vanaf de jaren zestig, aangevoerd door cabaretiers als Freek de Jonge en een omroep als de VPRO. Waar Nederlanders tot die tijd keurig en kerkelijk waren, moesten alle heilige huisjes om. Schoppen tegen het koningshuis en religie was nieuw en leuk. Elk land heeft z'n eigen



humor, dus het kan ook zijn dat de oosterburen de botte Nederlandse grappen gewoon niet lollig vinden, of ze nu over de oorlog gaan of niet. Of hebben Duitsers helemaal geen humor? Dat vooroordeel leeft natuurlijk ook aan deze kant van de grens. Opel speelde daar recentelijk nog op in met een tv-reclame. We zien een vrouw die zegt dat de autoverkoper wel een grap zal maken als hij de prijs van de nieuwe Opel Karl noemt. De verkoper, met vet Duits accent: "Duitsers maken geen grappen."

Adolf Hitler

Yvonne Delhey denkt dat Duitsers heus wel humor hebben. "Maar daar heb ik geen onderzoek naar gedaan." Waar ze wel onderzoek naar deed, was hoe humor kan helpen om beladen onderwerpen bespreekbaar te maken in het publieke debat. In het bijzonder bracht ze Hitlerparodieën in kaart. "In de jaren negentig verscheen van de Duitse striptekenaar Walter Moers het boek *Adolf, die Nazisau*", vertelt ze. "Hitler heeft in dit boek het formaat van een kabouter en wordt neergezet als een compleet idiote figuur, die onder meer seks heeft met een transgender prostituee, genaamd Hermine Göring." In een Amerikaanse comic-serie uit 2013, getiteld *Hipster Hitler*, draagt Hitler skinny jeans en worden zowel het Derde Rijk als hipsters op de hak genomen.

Maar het beroemdste voorbeeld van lachen om Hitler is natuurlijk de film *Er ist wieder da*, die in 2015 een enorme kaskraker was. Er ging een boek aan vooraf over de Führer die in 2011 ontwaakt op een grasveld in Berlijn, door niemand serieus wordt genomen en uiteindelijk een tv-ster wordt. Delhey: "Dat boek stond in Duitsland weken in de bestsellerlijsten, maar recensenten deden er vrijwel niets mee. Heel maf vond ik dat." Terwijl in *de Volkskrant* al een paginagroot artikel stond toen het boek nog niet eens in een Nederlandse vertaling verschenen was.

Onder Duitse critici leefde onder meer de angst dat de authentieke nazipropaganda die de auteur had gebruikt, nog altijd sluimerende sentimenten kon aanwakkeren.

Delhey gebruikt het boek in een cursus die ze geeft aan studenten.

Ze liet hen er al eens uit voorlezen. Omdat *Er ist wieder da* in de ik-persoon is geschreven, voelt het direct ongemakkelijk





Backpfeifengesicht

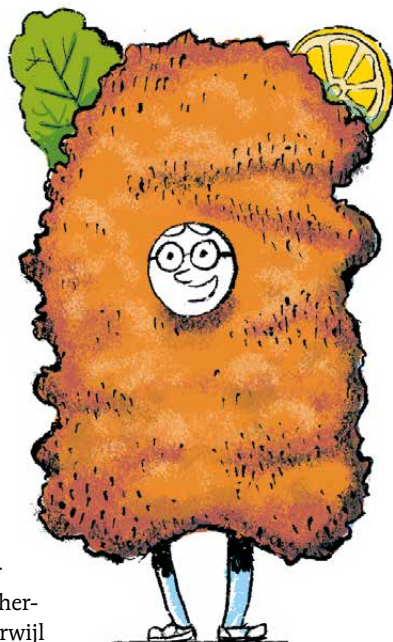
Gesprek op de Vox-redactie:

- "Warst du dieses Wochenende beim Frisör?"
- "Ja, war ich tatsächlich."
- "Schade, dass es kein besonders guter war."
- "Weißt du, was du hast? Ein richtiges Backpfeifengesicht!"

Altijd leuk om een compliment te krijgen over je nieuwe kapsel – tenminste, als het niet in de vorm van een belediging is verpakt.

Gelukkig heeft het Duits een woord om flauwe kantoorhumoristen mee aan te vallen. Een *Backpfeifengesicht* betekent: een gezicht om op te slaan.

Waar het woord *Backpfeifen* vandaan komt, is niet helemaal duidelijk – in de negentiende eeuw zou het in het noorden van Duitsland gebruikt zijn. Door de opeenvolging van f- en s-klanken klinkt *Backpfeifengesicht* met wat verbeelding als het geluid dat vrijkomt wanneer je iemand een oorveeg geeft.



om de denkbeelden van een gewelddadige dictator die miljoenen mensen de dood in heeft gejaagd, hardop uit te spreken. En juist dan ontstaat een gesprek, heeft Delhey ervaren.

Naarmate de tijd verstrijkt, zal het collectieve geheugen van een volk er anders uit gaan zien. Onlangs kwam Delhey in een winkel een badeendje van Napoleon tegen. Weinig mensen zullen aanstoot nemen aan deze lollige verbeelding van een moordenaar die ruim drie miljoen doden op zijn geweten heeft. Hij is al tweehonderd jaar dood, er zijn geen mensen meer die een persoonlijke herinnering aan hem en zijn terreur hebben. Terwijl er nog steeds Holocaust-overlevenden zijn die hun verhaal vertellen en SS'ers die een straf uitzitten vanwege hun oorlogsmisdaden, dus Hitler ligt veel gevoeliger.

Hardwerkend volk

De afgelopen tachtig jaar is de term 'nazi' wereldwijd al wel van betekenis veranderd. "Poetin en Trump worden ook uitgemaakt voor nazi", zegt Delhey. "Het is een algemeen scheldwoord geworden." Of neem de afzwaaiende premier van Nieuw-Zeeland, Jacinda Ardern. Zij stelde vaccinaties tegen Covid verplicht en werd daarna door antivaxers op posters afgebeeld met een Hitler-snorretje. Oud-bondskanselier Angela Merkel viel die eer al eens te beurt in Turkse media, nadat president Recep Erdoğan haar had beticht van 'nazistische praktijken'. En de term 'taalnazi' is in Nederland anno 2023 redelijk ingeburgerd en staat voor een persoon die op maniakale wijze taal fouten omcirkelt in teksten van anderen.

De twee steekproef-Duitsers op de Vox-redactie zijn inmiddels gewend mee te lachen als ze een fietsgrap om de oren krijgen. "Ik begrijp nu dat het niet persoonlijk bedoeld is", zegt een van hen.

Rest de vraag waarom Nederlanders het geestig vinden om naar die oorlog te blijven verwijzen, zelfs tachtig jaar na dato. Volgens Delhey heeft dat te maken met het zelfbeeld van een hardwerkend volk dat sober en streng in de leer is. "Nederlanders leren anderen graag een lesje. Met die grapjes willen ze toch laten zien dat hun niets te verwijten valt, maar de Duitsers wel." *

'NEDERLANDERS LEREN ANDEREN GRAAG EEN LESJE'



KIJK OOK EENS AAN DE ANDERE KANT VAN DE GRENS

Duitsland ligt op nog geen tien kilometer afstand van de universiteitscampus. Toch steken de meeste Nijmegenaren zelden de grens over – hun blik beperkt zich tot de Nederlandse kant. Zonde, vindt hoogleraar Duitse taal en cultuur Paul Sars. Vier redenen om grens-hopper te worden.

Tekst: Annemarie Haverkamp / Foto's: Erik van 't Hullenaar

Zijn moeder las hem 's avonds voor. Gedichten van Goethe, Hölderlin, Rilke. Niet dat de kleine Paul begreep waar ze over gingen, maar hij hield van het ritme en de klank van de zinnen. “Zo is mijn liefde voor de Duitse taal ontstaan”, vertelt hij.

Paul Sars is ambassadeur in hart en nieren van de Duitse taal en cultuur. Ook buiten de Radboud Universiteit: hij is letterlijk ambassadeur van de Euregio Rijn-Waal, die de samenwerking tussen Duitsland en Nederland moet bevorderen. Nederland telt nog maar twee hoogleraren Duitse taal en cultuur, Sars is er eentje van (de ander werkt in Utrecht). Geregeld zit hij met de Duitse ambassadeur om tafel.

“Ik ben opgegroeid aan de grens in Roermond. Er was een buurman die weleens broodjes ging halen in Mönchengladbach, dan mocht ik mee. Dat was een enorm avontuur, alsof ik op wereldreis ging.” En kwamen er Duitsers in hun grote auto's naar Roermond, dan rende hij naar ze toe in de hoop dat ze de

weg zochten. Dan kon hij Duits tegen ze praten.

Inmiddels doet hij niet anders. Als jonge academicus waagde hij zich na zijn studies Duits in Nijmegen en filosofie in München zelfs aan het schrijven van gedichten in zijn favoriete taal. Tegenwoordig houdt hij het bij wetenschappelijke publicaties en voorlichtingsfolders voor scholen, bedrijven, studenten en politici. In zijn team werken net zoveel Duitse als Nederlandse collega's.

Het verbaast hem oprecht dat zoveel Nederlanders, en dan vooral bewoners uit de grensregio, met hun rug naar de oosterburen leven.

'ER WAS EEN BUURMAN
DIE WELEENS BROODJES
GING HALEN IN
MÖNCHENGLADBACH,
DAN MOCHT IK MEE'

Nijmegen 8 km
Zyfflich 2 km

Kleve 15 km
Kranenburg 4 km

ZIMMER ZU VERMIETEN
KAMER TE HUUR
+49 157 538 668 32
+31 614 288 694



Vier gebieden waar we volgens Paul Sars kansen laten liggen.

Een. DE TAAL.

De taal! Het Duits kent duizenden woorden méér dan het Nederlands. “Het is een fantastisch mooie taal. Zo rijk! Duits telt ontzettend veel gebruikers en is als Germaanse taal ook geleverd door de Slavische, Romaanse en Noordse cultuur. Duitsland heeft negen buurlanden, het Duits is een mengelmoes, de taal van Midden-Europa. Zwitsers en Oostenrijkers hebben de taal verrijkt en door de vele immigranten – Duitsland is een *Zuwanderungsland* – komen er steeds nieuwe woorden bij.” Voor wie de taal beheerst, gaat een wereld open. Denk aan de grote denkers en dichters die moeder Sars al voorlas. “Nederland kent maar één grote filosoof, Spinoza, maar dat was een Portugees-Spaanse Jood. Duitsland heeft een filosofische traditie. De Duitse cultuur is gevormd door denkers. De dichters inspireerden de filosofen en andersom. Heidegger heeft weleens gezegd dat zijn doodsanalyse was gebaseerd op het werk van de dichter Rilke.”

Sars noemt het Duits een eenheidstaal. Het land was lange tijd verdeeld – in 1600 bestond het nog uit 400 verschillende stadstaatjes – maar de taal creëerde verbondenheid. Pas na de val van de muur in 1989 volgde de eerste veilige politieke eenheid.

Twee. DE ECONOMIE.

Duitsland is de grootste handelspartner van Nederland, maar zou een nog veel grotere rol kunnen spelen. “Kijk naar de steden Duisburg, Düsseldorf, Essen. Daar wonen miljoenen mensen, en die steden liggen dichterbij dan Amsterdam. Het zijn grote economische centra waar een enorm potentieel aan arbeidskrachten, maar ook banen ligt.”

Je zou denken dat elke zichzelf respecterende onderneming een dependance over de grens opent om van die afzetmarkt te profiteren. Maar dat gebeurt dus niet. “Ja, er zijn verschillen in regelgeving, maar die zijn niet de echte oorzaak. Het zit 'm in de samenwerking zelf, in de communicatie. Duitsers zijn enorm goed in het analyseren van problemen, die willen alles van tevoren al hebben uitgedacht. Waar wij Nederlanders zeggen: we zien wel waar het



'WAAR WIJ NEDERLANDERS ZEGGEN: WE ZIEN WEL **WAAR HET SCHIP STRANDT**, ZEGT EEN DUITSER: IK GA TOCH NIET IN EEN SCHIP ZITTEN DAT ZOU KUNNEN STRANDEN'

schip strandt, zegt een Duitser: ik ga toch niet in een schip zitten dat zou kunnen stranden.”

Dus is volgens Sars betere voorlichting nodig, een loket waar je advies kunt inwinnen, over hoe Duitsers denken en hoe Nederlanders in elkaar steken. In 2019 maakte hij in opdracht van de provincie Gelderland een plan voor een Grensinstituut Nederland-Duitsland. Het moest een fysiek gebouw worden met mensen erin die verstand hebben van beide culturen en zo grenzen kunnen slechten. Samenwerking op het gebied van (hoger) onderwijs, technologie en handel moest worden gestimuleerd. “Maar het plan is gestrand op de kosten. In Nederland vragen we al snel: hoeveel knaken levert dit op? Tja, het duurt wel tien of twintig jaar voor zo'n samenwerking vruchten afwerpt. De winst zit 'm in het kopiëren van

best practices. Als een Duitse en een Nederlandse school in de grensstreek erin slagen te fuseren, kun je andere scholen laten zien: kijk, dit werkt, zo kunnen jullie het ook doen.”

Drie. HET ONDERWIJS.

Nederland telt vier universiteiten aan de grens: Groningen, Enschede, Maastricht en Nijmegen. Waarom trekken die niet samen? Waarom maken ze het niet eenvoudiger voor Duitse studenten om in Nederland te studeren en andersom? Waarom worden Duitse en Nederlandse studenten als ‘anders’ gezien? Je zou de boel open moeten gooien, vindt Paul Sars. Dezelfde toegangseisen en beursmogelijkheden opstellen voor beide nationaliteiten. En *joint degrees* in het leven roepen, opleidingen waar



universiteiten uit twee verschillende landen gezamenlijk een programma presenteren, zoals de master Nederland-Duitsland-Studies die Nijmegen met Münster heeft. “Wij hebben ook in de bachelor zo’n samenwerking met de universiteit van Duisburg-Essen, onze studenten gaan daar met een pendelbus naartoe.”

Sars kaartte het al vaak aan bij het ministerie van OCW, maar krijgt niet voor elkaar dat de hindernissen in de hele grensregio worden weggenomen. Diploma’s worden ook niet wederzijds erkend. Voorbeeldje: Duitsland heeft een groot tekort aan docenten Nederlands. Stel dat je het als leraar Nederlands ziet zitten om over de grens te gaan werken, dan zou dat in principe kunnen. Maar docenten in Duitsland worden ambtenaar in dienst van het rijk en kunnen op die manier carrière maken of doorschuiven naar andere scholen. Een Nederlander kan niet zomaar de ambtenarenstatus krijgen. “Je blijft dan toch een soort tweederangsburger; ook al heb je vergelijkbare papieren, ze leveren niet hetzelfde op.” En dus blijft die docent Nederlands braaf aan de Hollandse kant van de grens werken en verandert er nooit wat.

Ook wat lager en middelbaar onderwijs

betreft, laten we volgens Sars kansen liggen. Van 2017 tot 2021 voerde de Radboud Universiteit het project *Nachbarsprache* aan. Zo’n zesduizend Nederlandse en Duitse scholieren deden daaraan mee: ze volgden samen lessen biologie of aardrijkskunde en kwamen zo met elkaar in contact. “Het is voor hen een eerste kennismaking met kinderen uit een ander land, dat is dé manier om elkaars cultuur te leren. Zó belangrijk in de Europese context. Je probeert je te verplaatsen in de ander zonder jezelf als Nederlander op te geven. Zo ontstaat echte empathie.” Het project is inmiddels afgelopen, en nieuwe subsidieregels staan een vervolg in de weg.

Vier. RECREATIE.

Veel grensbewoners komen alleen in Duitsland om te tanken of goedkoop bier in te slaan bij de Aldi. Zonde, vindt Sars. Het Reichswald is natuurlijk prachtig om te wandelen, maar zak eens iets verder af naar het zuiden en laaf je aan de schoonheid van het landschap aan de Duitse kant van de Maas bij Nettetal. Of bezoek eens een Duitse theatervoorstelling. “Hier vinden we een bühne van 40 meter al groot, daar heb je Bühnes van wel 140 meter! En de acteurs hebben een heel andere status, dat zijn echte grootheden.”

We zouden vaker de grens oversteken als de infrastructuur beter geregeld was, stelt hij. Zowel de Nederlandse als de Duitse overheid kijkt alleen naar het eigen landje als ze denken over bereikbaarheid. Bij wijze van voorbeeld toont hij de routeplanner op zijn telefoon. Morgen heeft hij een ontbijtafspraak in Xanten, liefst gaat hij met het openbaar vervoer. “Reistijd: twee uur en negentien minuten”, roept hij uit. “Met de auto is het vijftig minuten. Dat is toch idioot?” Ook een treinverbinding tussen Nijmegen en Kleef is, ondanks herhaalde lobby’s, nog altijd geen realiteit.

Sars schudt zijn hoofd en schenkt nog maar eens een kopje *Fencheltee* in – de zakjes komen uit de Duitse supermarkt. Zolang hij hoogleraar is, zal hij zijn best doen om zowel Nederlanders als Duitsers een 360 graden-leefwereld te laten zien, in plaats van een beperkte blik van 180 graden met de rug tegen de landsgrens. ★

Unheimisch

- “’s Nachts fiets ik liever niet over de campus, Gerrit. Het is er dan zo donker en verlaten.”
- “O, ik snap wat je bedoelt, Carlijn. Ik krijg er ook altijd zo’n unheimisch gevoel van.”

Met het woord *unheimisch* is iets vreemds aan de hand. Het leenwoord dat uit het Duits stamt, wordt in Duitsland zelf al zo’n 150 jaar niet meer gebruikt. Nederlanders daarentegen gebruiken unheimisch nog wel, om aan te geven dat ze zich ergens niet op hun gemak voelen. Daar hebben ze zelfs twee leenwoorden voor: naast *unheimisch* is er ook *unheimlich*. Dat betekent hetzelfde en wordt in het hedendaagse Duits nog wel steeds gebruikt. Hetzelfde geldt voor de woorden *heimisch* en *einheimisch* (vertrouwd). Die worden tegenwoordig niet meer in het Nederlands gebruikt: ze zijn lost in translation.

'HET DUIJS
KENT **DUIZENDEN**
WOORDEN
MÉÉR DAN HET
NEDERLANDS'

liefde zonder grenzen



Tekst: Myrte Nowee / Foto: Duncan de Fey

HENNING MEREDIG (DOCENT
MODERNE TALEN EN CULTUREN) EN
LIANNE LA FAILLE (ADMINISTRATIEF
ONDERSTEUNER)

'Als Nederlanders
het woord
"gratis" zien,
is het snel goed'

De Duitse Henning en de Nederlandse Lianne hebben elkaar ondanks wat cultuurverschillen helemaal gevonden.

De Nederlandse Lianne houdt van de Duitse structuur van haar vriend, en andersom heeft Henning geen enkel probleem met de Nederlandse directheid. Sterker nog: het mag van hem af en toe wel een beetje directer. Zoals wanneer Nederlanders een werkafspraak hebben. Dan beginnen ze eerst over het weer of over files op de weg, is Hennings ervaring. "Ze willen elkaar leren kennen, voor ze het zakelijke gesprek starten. Dat is toch helemaal niet efficiënt?"

Je hebt maar een uur!"

Die Duitse zakelijkheid vertaalt zich soms ook naar de thuissituatie. "Lianne benadrukte vroeger tijdens het eten, net als andere Nederlanders, steeds opnieuw hoe lekker het is." Lianne kijkt hem eerst verbaasd aan, maar schiet in de lach als Henning een demonstratie geeft: "Hmm ... lekker hoor die soep. Óverheerlijk. Wát een lekkere soep.' Wij zeggen dat één keer en dan is het genoeg."

Duitsers kunnen dus wat botter overkomen, concludeert Henning. "Opmerkelijk genoeg is dat in het buitenland juist andersom.

Wij Duitsers zijn dan wat afwachtender, en vragen het netjes als we iets niet weten. Nederlanders zijn soms wat onbehouwen." Lianne beaamt dat schuldbevestigend. "Nederlanders hoor je van ruime afstand aankomen!"

Ook zijn wij wat naïefer, vindt ze. "Als ik een voordeelactie zie in de winkel, dan word ik meteen enthousiast." Henning: "Ik leg vervolgens uit dat de supermarkt nog steeds winst maakt. Maar dat maakt haar niet uit – als het maar een goede deal is. Plat gezegd: als Nederlanders het woord 'gratis' zien, is het snel goed." *



HET VAK DUIITS IS

Duits wordt steeds minder populair, als examenvak én als studie. De taal heeft het lastig te midden van al het bètageweld, zeggen docenten en onderzoekers. Meer aandacht voor culturele verschillen moet het tij keren.

Tekst: Stan van Pelt / Foto's: Getty Images

Mit, nach, bei, seit, von, zu, aus, außer, entgegen, gegenüber. Wie kan dit rijtje niet dromen? Toch klinkt er steeds minder Duits op middelbare scholen, en juist vaker Spaans of zelfs Chinees. Waar in 2017 nog 70.000 scholieren eindexamen Duits deden, waren dat er afgelopen jaar nog maar 56.000.

Op universiteiten is de animo voor de opleiding Duitse taal en cultuur eveneens tanende. Nijmegen telt dit jaar slechts 6 eerstejaars (tegen 24 in 2017), landelijk zijn het er minder dan 50. Wat verklaart de neergang in populariteit van de taal van Goethe en Günter Grass op scholen en universiteiten? En is dat überhaupt – *pun intended* – erg?

Om met die laatste vraag te beginnen: dat is zeker erg – tenminste, als je het vraagt aan Sabine Jentges en Chrissy Laurentzen van de afdeling Duitse taal en cultuur. Jentges schudt de argumenten zo uit haar mouw: “Duits verbreedt je leefwereld, zeker hier in de grensregio. In Kleef zijn bijvoorbeeld mooie musea en culturele evenementen.” Daarnaast is de economische samenwerking met onze oosterburen gigantisch, zegt ze. “Natuurlijk kun je de grootste taal in de Europese Unie. “Natuurlijk kun je je tegenwoordig ook prima redden met Engels, maar in iemands moedertaal kun je de ander tot op een dieper niveau begrijpen. Dat helpt ook culturele misverstanden voorkomen.”

Universitair hoofddocent Jentges studeerde germanistiek, werkt sinds 2008 in Nijmegen en is zelf Duits. Laurentzen doet onderzoek naar nieuwe leervormen voor het vak



Duits op de middelbare school, via een promotiebeurs van NWO voor leraren. Ze werkt drie dagen per week op de Radboud Universiteit, en twee dagen als docent Duits op het Commanderie College in Gemert.

Duits heeft een imago probleem, verzuchten de twee. “Overigens hebben alle taalstudies het lastig”, benadrukt Jentges, “niet alleen Duits.” De oorzaken? Allereerst zet het schoolvak Duits scholieren op het verkeerde been. Laurentzen: “Op de middelbare school is bijvoorbeeld veel aandacht voor tekstverklaren, omdat het centraal eindexamen daar nu eenmaal uit bestaat.” Maar de studie gaat over veel méér, zegt Jentges, zoals over taalwetenschap – oftewel hoe Duits ‘technisch’ in elkaar steekt. “Dus: semantiek, fonetiek, et cetera. Daarnaast krijgen ze hier ook literatuur en cultuur. Maar we hebben ook minder klassieke vakken, zoals interculturele communicatie en 21e-eeuwse vraagstukken vanuit Nederlands, Duits en Europees perspectief. Denk bijvoorbeeld aan duurzaamheid, milieu en gendervraagstukken.”

Wat eveneens meespeelt, is dat talen een ongelijke strijd voeren tegen al het bètageweld, vervolgt Jentges. “Natuurwetenschap en techniek worden enorm gepusht in het hoger onderwijs. De overheid heeft daar ook veel geld ingestoken.”

NIJMEGEN TELT DIT JAAR
SLECHTS **ZES EERSTEJAARS**

NIET POPULAIR

Iets vergelijkbaars gebeurt op de middelbare school. Laurentzen: “Leerlingen kiezen vaak – ook op aandringen van ouders – voor de brede NT- en NG-profielen: Natuur & Techniek en Natuur & Gezondheid. Daarmee houdt je namelijk nagenoeg alle studietoepassingen open, waaronder geneeskunde en bètastudies.” In die profielen is echter minder ruimte voor talen dan bij de andere twee: Cultuur & Maatschappij (CM) en Economie & Maatschappij (EM).

Golfbeweging

Volgens middelbareschooldecaan en docent Frans Inge Holthuizen (Stedelijk Gymnasium Nijmegen) zijn de profielen niet het hele verhaal. “Op het vwo moet je naast Engels verplicht nog een vreemde taal kiezen, ook bij een bètaprofiel. Meestal is dat Frans of Duits, of, op scholen die dat aanbieden, Spaans. Op gymnasia is die tweede taal automatisch Grieks of Latijn, die zijn immers verplicht. Daardoor kiezen scholieren bij ons minder vaak nog een extra taal in hun pakket.” En de beknibbeling door Spaans? Daar heeft Frans vaker last van dan Duits, zegt ze, omdat die talen verwant zijn.

Op haar eigen school ziet Holthuizen vooral een golfbeweging in de taalpopulariteit. Soms is Duits een tijdje

'OP GYMNASIA IS DE TWEDE TAAL AUTOMATISCH GRIEKS OF LATIJN, DIE ZIJN IMMERS VERPLICHT'



MEMORYSPEL: DUITSLAND VERSUS NEDERLAND

Een van de manieren om klassen op een leuke en laagdrempelige manier culturele verschillen te laten bespreken, is het memoryspel Nachbarsprache & buurcultuur. Jentges, Laurentzen en hun collega's ontwikkelden het via het Europese grenssubsidieprogramma Interreg. Memoryparen hebben in het spel niet exact dezelfde beeltenis, maar bestaan uit de Nederlandse en Duitse variant van iets uit het straatbeeld. Denk aan een gele (Nederland) en rode (Duitsland) ambulance, of blauwe en gele plaatsnaambordjes. Door er in het Duits over te discussiëren, leren leerlingen over zowel de taal als de cultuur van onze oosterburen. Wat is nu typisch Duits, en wat zijn eigenlijk vooroordelen?





COLUMN

Lucy's law

Lucienne van der Geld is docent notarieel recht en juridisch directeur van Netwerk Notarissen.

Berliner

Duitsland is in de Nijmeegse 'notariële collegiazalen' niet alleen geografisch dichtbij. Een deel van ons erfrecht is geïnspireerd door het Duitse. En allerlei begrippen in andere onderwerpen van het notarieel recht hebben een Duitse benaming, denk bijvoorbeeld aan *Belehrung*, *Vormerkung*, *Selbsteintritt*. Voor hun masterscriptie notarieel recht doen studenten vaak een rechtsvergelijking met Duitsland. Waarom? In Duitsland zijn het erfrecht en relatievermogensrecht op een aantal punten beter geregeld dan in Nederland. Zo dromen notariële juristen van de mogelijkheid om Berliner testamenten in Nederland te maken. Daarin verklaren echtgenoten elkaar tot enige erfgenaam en bepalen ze dat de erfenis bij het overlijden van de langstlevende echtgenoot naar een derde moet gaan. Maar er is meer. Neem nu bijvoorbeeld de mogelijkheid in Duitsland om al vóórdat je gaat trouwen, in de huwelijkse voorwaarden af te spreken dat na de scheiding geen alimentatie betaald hoeft te worden. Overigens buigt de Duitse rechter zich in een scheidingszaak over deze afspraak, om te controleren hoe die uitpakt voor beide partners. De Hoge Raad heeft afgelopen november nog eens bevestigd dat in Nederland een afspraak in huwelijkse voorwaarden over het niet betalen van partneralimentatie, ongeldig is. Sylvie Meis gaat na een huwelijk van tweeënhalf jaar scheiden van de Duitse kunstenaar Niclas Castello. Hun levensstijlen zijn naar eigen zeggen te verschillend. De roddelbladen in Duitsland raken er niet over uitgeschreven: Sylvie zou te extravagant zijn voor de Oost-Duitse Niclas, die zuiniger van aard is. Zou er daarom een afspraak over de partneralimentatie in hun huwelijkse voorwaarden staan? Ik houd Bild.de in de gaten!

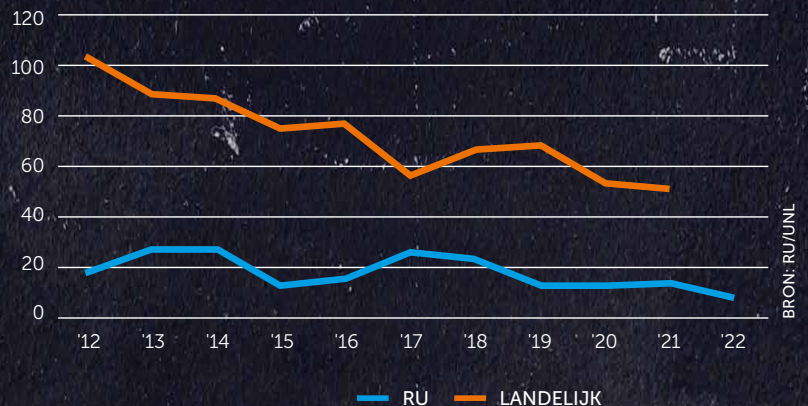
Kennis van het Duitse recht en de Duitse taal is niet alleen handig in de collegezaal. Ook daarbuiten, nu boodschappen tien kilometer verderop een stuk goedkoper zijn. Maar misschien wel de beste reden om wat Duits te kennen: de woorden waarvoor geen Nederlands equivalent bestaat. Mijn top 3: *Ferienwohnungwechselltag* (afgekort: *Fewowetag*), *Muckibude* en *Freudentaumel*. Ben benieuwd naar de jouwe. *Tschau!*

Eindexamenleerlingen Duits



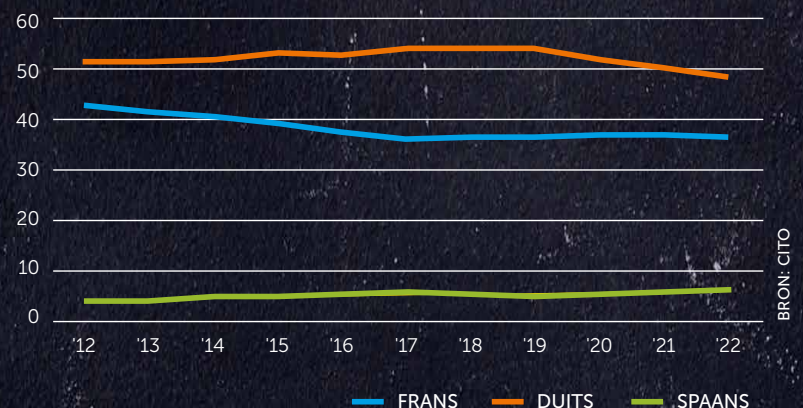
BRON: CITO

Aantal eerstejaars Duitse taal en cultuur



BRON: RU/JUNI

Percentage vwo-examenleerlingen met talen



BRON: CITO



Fingerspitzengefühl

Twee studenten onder elkaar:

- "Die Diskussion im Unterricht über den Krieg in der Ukraine wäre wirklich fast aus dem Ruder gelaufen, Andreas. So was wird schnell politisch, wenn Studenten aus aller Welt diskutieren."
- "Da hast du recht, Friederike. Dass die Debatte nicht aus dem Ruder gelaufen ist, ist ganz dem Fingerspitzengefühl der Lehrerin zu verdanken."

Het is aan het *Fingerspitzengefühl* (letterlijk: vingertoppevoel) van de docent te danken dat een discussie over de oorlog in Oekraïne tijdens college niet uit de hand is gelopen. Door haar jarenlange ervaring in het onderwijs weet ze hoe ze dit soort gevoelige kwesties op een diplomatieke manier kan oplossen.

'GA JE DUIJS STUDEREN, DAN HEB JE EEN BAANGARANTIE'

in, dan weer Frans. Dat past ook bij het landelijke beeld. Op het vwo schommelt het aantal examenkandidaten met Duits in het pakket al ruim tien jaar rond de 21.000, bij Frans rond de 16.000. De recente neerwaartse trend bij Duits zie je vooral op de havo en het vmbo.

Holthuizen pakt de cijfers van haar school erbij. "Dit examenjaar zijn Duits en Frans bijna in evenwicht: 28 van de 169 zesdeklassers hebben Duits, en 32 hebben Frans. Daarnaast hebben 12 examenleerlingen Spaans." Maar onder de huidige vierdeklassers is Frans juist dubbel zo populair als Duits: 69 om 34. Zelfs Spaans (37 leerlingen) streeft de taal van onze oosterburen voorbij. Hoe dat kan, vindt Holthuizen lastig te zeggen. "Soms hangt het af van de klik die leerlingen hebben met een docent. Als die niet op een aansprekende manier lesgeeft, zie je ze afhaken."

Het kan tot een neerwaartse spiraal leiden. Minder examenleerlingen Duits betekent ook minder studenten en uiteindelijk minder eerstegraadsdocenten. Goede, ervaren leraren vinden, wordt voor scholen dan alleen nog maar lastiger. "Ga je Duits studeren, dan heb je een baangarantie, zeg ik altijd", lacht Jentges van de universitaire afdeling Duits. "Niet alleen als docent overigens. Je kunt ook uitstekend terecht bij internationale instellingen, zoals de Europese Unie, en bij internationale bedrijven of organisaties in de grensregio."

Leefwereld snappen

Hoe is het tij te keren? De universiteit investeert veel in schoolbezoeken, voorlichting en nascholingen, vertellen Jentges en Laurentzen. Zo wordt de aansluiting tussen vwo en wo beter. Daarnaast moet de inhoud van het schoolvak veranderen, vinden ze. Tekstverklaren en grammatiecaregels stampen, moeten minder nadruk krijgen, zeker in de lagere leerjaren. Jentges: "De meeste scholieren hebben überhaupt maar een of twee jaar Duits. Je wilt vooral dat ze zich daarna in de praktijk kunnen én durven redden."

Communicatieve vaardigheden moeten dus voorop komen te staan op de middelbare school. En de reflectie op culturele verschillen, benadrukt Jentges. "Een voorbeeld: hier is het doodnormaal om tegen iemand te zeggen: spring maar achter op mijn fiets. Een Duitser schrikt zich dan een hoedje, want in Duitsland is dat verboden." Je kunt wel perfect Duits spreken, wil ze maar zeggen, maar uiteindelijk gaat het er in de maatschappij ook om dat je elkaars leefwereld snapt.

Of de plannen allemaal voldoende zijn om de Duitse taal weer populairder te maken, moet de komende jaren blijken. Maar er gloort licht aan de horizon. Curriculumontwikkelaar SLO (Stichting Leerplan Ontwikkeling) herzielt momenteel namens de overheid de examenpro-

gramma's voor de moderne vreemde talen, dus ook voor Duits. Die herziening sluit aan bij de ideeën van Jentges, die als adviseur betrokken is bij dit traject. "In het plan van SLO worden de klassieke vaardigheden – lezen, schrijven, luisteren en praten, en literatuur – minder belangrijk."

De focus komt meer te liggen op taal- en cultuurbewustzijn en communicatie, oftewel dat je een taal kunt gebruiken in alledaagse situaties.

Jentges: "Je zou dan – ik verzin maar iets – tijdens het eindexamen een situatie voorgelegd kunnen krijgen waarbij de opdracht is: licht een Nederlandse menukaart toe aan een Duitse uitwisselingsscholier. Je kunt wel weten hoe je 'patatje oorlog' of 'kapsalon' letterlijk naar het Duits vertaalt, maar dan weet je nog niet wat je eigenlijk bestelt. Of neem het voorbeeld van het achter op de fiets zitten: leg uit waarom een Duitser hier misschien van gaat schrikken."

De invoering van de nieuwe plannen kan nog wel een paar jaar duren, maar straks zou het dus zomaar een góed teken kunnen zijn als we minder voorzetselrijtjes in de schoolgangen horen. *





Zwemmen in een steenkolenmijn

Bij het Ruhrgebied denk je al snel aan industrie, en dat beeld klopt precies. Maar het leuke is dat je in die industrie naar hartenlust cultuur kunt snuiven. Het industriële complex Zeche und Kokerei Zollverein in Essen biedt onderdak aan een museum, openluchtbioscoop, concertpodium en expositieruimte.

Zeche Zollverein was ooit de grootste steenkolenmijn ter wereld en werd in 2001 uitgeroepen tot Unesco-werelderfgoed. Jaarlijks komen er twee miljoen bezoekers kijken naar de gigantische machines die inmiddels stilstaan. In het museum kun je van alles leren over de geschiedenis van het complex en de mensen die er werkten, om daarna misschien een duik te nemen in het zwembad, dat is gemaakt van twee aan elkaar gelaste zeecontainers. Als afsluiter is een rondje in het reuzenrad of een drankje op een van de terrassen een goed idee.

Op een halfuurtje rijden ligt ook nog het Landschaftspark Duisburg-Nord, een ruïne van een in 1985 stilgelegd hoogovencomplex. Hier kun je wandelen, duiken en klimmen (er is een klimwand). 's Avonds zijn de oude gebouwen en machines prachtig verlicht.



Varen over de Rijn in Keulen

Heb je de gezellige Nijmeegse binnenstad wel gezien? Zoek het dan eens iets verderop en bezoek Keulen. Het is maar twee uurtjes met de auto en drie met de trein. Of je nu zin hebt om te struinen langs pop-upwinkeltjes in de artistieke wijk Ehrenfeld, op een cruiseschip over de Rijn te varen of tot rust te komen in de beroemdste kathedraal van Duitsland, in Keulen kan het allemaal. De stad beschikt zelfs over een chocolademuseum. Als je bent uitgewandeld, kun je nog met de trein door naar Düsseldorf (luxueuze winkels!) of Bonn, de voormalige hoofdstad van West-Duitsland. Ook een aanrader is de grafombe van Karel de Grote in Aken. Allemaal binnen respectievelijk 28, 22 en 35 minuten bereikbaar.



Naar Phantasia-land voor de beste achtbanen

Disneyland Parijs? Veel te duur, veel te ver weg. Boek in plaats daarvan een tripje naar Phantasia-land ten zuiden van Keulen (twee uur met de auto). Dit park komt al

jaren voor in het rijtje van beste pretparken van Europa. Je kunt er wandelen door een nagebouwd Berlijn uit de vroege twintigste eeuw, een middeleeuws dorp of over de Afrikaanse savanne. Ook staan in Phantasia-land de gaafste achtbanen van Europa. Een dag is niet genoeg om alles te zien, dus je kunt een hotelovernachting overwegen. Kijk eens naar het viersterrenhotel Ling Bao, dat wordt beschouwd als het grootste Chinese gebouw buiten de landsgrenzen van China. Maar goedkopere opties zijn er ook genoeg in de omgeving.



Uitblazen bij Merlijn na een dagje bos

Een houtkachel, een slapende kat, een gewei aan de muur. Veel huiselijker dan Boscafé Merlijn ga je het in de omgeving niet vinden. Met daarbij ook nog eens een indrukwekkende bier- en spijskaart.

Weinig cafés liggen zo dicht op een grens als Merlijn. Voordat je weet dat je er bent, rijd je alweer uit het plaatsje Grafwegen. Het café ligt aan de rand van het Reichswald, tussen Breedeweg en Milsbeek, en ook nog eens naast het allernoordelijkste puntje van Limburg.

Voor wielrenners die net de

Sint-Jansberg hebben beklommen of de benen kapot hebben gere-den op de Kartenspielerweg is Merlijn een prima rustplek in de zomer. Maar ook wandelaars die een dagje bos hebben gedaan, vinden er een ideale stek om uit te blazen. Met al decennialang Nederlandse uitbaters is Merlijn een Nederlandse enclave in Duitsland, waarbij overigens de bier- en wijnkaart volledig Schwarz-Rot-Gold kleurt.



Waan je een Romein in Xanten

Hoe zag het leven van Romeinen eruit? Het antwoord op die vraag vind je in Xanten. In het Archäologische Park is een Romeinse havenstad gereconstrueerd. Colonia Ulpia Traiana werd in de eerste eeuw na Christus gesticht. Lange tijd was het een van de grootste Romeinse steden ten noorden van de Alpen, tot het aan het einde van de derde eeuw door de Franken werd verwoest. In het openluchtmuseum vind je onder andere een Romeinse bakkerij, wijnmakerij en een badhuis. De gebouwen zijn gereconstrueerd op basis van archeologisch onderzoek, dat nog steeds plaatsvindt in het park. Hoogtepunten zijn de haventempel, een verdedigingsmuur en natuurlijk het amfi-

Zin in een uitje? De redactie van Vox selecteerde zes bestemmingen die binnen een dag te doen zijn (en ja, we zijn er zelf geweest, zij het niet met z'n allen).

Tekst: alle redacteuren van Vox

DOE EEN DAGJE

theater. Daar worden heuse parades en gevechten tussen gladiatoren opgevoerd. Origineel is de herberg, waar Romeinse gerechten op de kaart staan. Oudheid-aficionado's tot slot kunnen hun hart ophalen aan een uitgebreide collectie Romeinse beelden, sieraden en gereedschappen.



Sneeuw op anderhalf uur rijden

Wintersportliefhebbers zijn in het platte Nederland niet te benijden. Dus wat doe je dan, als je een dagje de lange latten wilt onderbinden? Juist ja, dan zoek je de grootste indoorskihal van de wereld op. Die ligt in Bottrop, op iets minder dan anderhalf uur rij-

den van de Waalstad. Op de 640 meter lange baan waan je je (heel even) op een Oostenrijkse piste. Ook kun je er een ski- of snowboardles boeken. Geen liefhebber van kunstsneeuw? Dan kun je je toevlucht zoeken tot het *all you can eat*-restaurant. Hier staan de bakken friet, schnitzels en *Kartoffelsalat* op je te wachten. Mocht je daarna nog willen skiën, dan adviseren we je rustig aan te doen met de grote glazen Duits bier. Je zou niet de eerste zijn die door de reddingsdienst met een botbreuk van de piste geplukt moet worden.



Nijmegen



DUIJSLAND

VOX

is het onafhankelijke nieuwsmedium van de Radboud Universiteit. Wij maken artikelen, video's en magazines.

Wil je op de hoogte blijven van wat er speelt op de universiteit en in het studentenleven?

Lees onze verhalen op:



voxweb.nl



facebook.com/voxweb.nl



@voxnieuws



Volg ons op Instagram!

[instagram.com/voxweb.nl](https://www.instagram.com/voxweb.nl)

Vallei Autoverhuur

Bij ons staat uw gemak voorop



Huur per uur mogelijk



Sterke merken en een jong wagenpark



Altijd interessante aanbiedingen

Vallei Auto Groep Nijmegen

Nieuwe Dukenburgseweg 13
6534 AD Nijmegen
T: 024 381 7104

www.valleiautoverhuur.nl

Karaktervolle locaties



Vergader- en Conferentiecentrum Soeterbeek

Ruimte voor concentratie

www.ru.nl/soeterbeek

reserveringsbureau@fb.ru.nl of bel: 024 - 361 58 25

Uw locatie voor één of meerdaagse cursussen, seminars, vergaderingen, trainingen of conferenties. Ervaar de inspirerende rust.



Faculty Club Huize Heyendael

Dé ontmoetingsplek op de campus

www.ru.nl/facultyclub

facultyclub@fb.ru.nl of bel: 024 - 361 59 79

Lunch en diner à la carte, ook arrangementen voor recepties, diners en feesten. Uitstekend geoutilleerde vergaderruimten.



Radboud Universiteit Nijmegen



HET GEDICHT

BUITENSTAANDER

Goedenavond buitenstaander, zeg hoe bevalt het hier?
Laaf jij je lekker aan de welvaart als een vet en gulzig dier?
Is het alles wat je droomde,
of valt het tegen hier misschien?
Ik dacht al dat jij het helderder zou zien.

Wat is er toch gebeurd, dat je zo neerslachtig bent?
Is het dat je je familie mist en je hier haast niemand kent?
Of toch het gebrek aan naastenliefde,
geen verwelkomende hand.
Is het alles wat er mis is met dit land?

Wees niet betreurd, mijn buitenstaander, ik voel hetzelfde hoor.
Ik heb soms moeten vechten om te zorgen dat ik geen geloof verloor.
En zag toen ruimte in de kieren,
diepgang onder het oppervlak.
Zelfs in het allersterkste ijs zit soms een wak.

Zeg eens buitenstaander, is dit alles wat er is?
Of denk jij dat er achter alles nog wat anders is?
Schijnt de zon voorbij de wolken,
wanneer men het goede vindt?
Of is dat zwoegen slechts een rafel in de wind?



DERK WIJKAMP IS DIT
COLLEGEJAAR CAMPUS-
DICHTER. IN ELKE VOX
SCHRIJFT HIJ EEN GEDICHT.

ILLUSTRATIE: GETTY IMAGES

COLOFON

Vox is het onafhankelijke magazine van de Radboud Universiteit.

Redactie-adres

Thomas van Aquinostraat 1, Postbus 9104, 6500 HE Nijmegen,
Tel: 024-3611892 redactie@vox.ru.nl
www.voxweb.nl / @voxnieuws

Redactie Vincent Decates, Johannes Fiebig, Annemarie Haverkamp,
Ken Lambeets, Mathijs Noij (hoofdredacteur), Anne Polkamp

Eindredactie Machiel van Zanten

Aan dit nummer werkten mee Isabelle Geoffroy, Alex van der Hulst,
Antonia Leise, Mirell Leskov, Myrte Nowee, Stan van Pelt, Simone Vlug

Fotografie Duncan de Fey, Johannes Fiebig, Erik van 't Hullenaar

Illustraties JeRoen Murré, Roel Venderbosch

Vormgeving en opmaak gloedcommunicatie, Nijmegen

Druk Zalsman, Zwolle

